

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૭૩૦/૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૭૩૨/૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૭૩૩/૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૭૩૪/૨૦૧૮

સાથે

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન નંબર ૧૭૩૫/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની શુદ્ધ નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
	આ ચુકાદાને નીચલી અદાલતમાં પ્રસારિત કરો.	

=====

ગિરીશ ગૌતમ પુત્ર માલારામ શર્મા (બ્રાહ્મણ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી કે. બી. પટેલ (૭૫૨૭)

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી ઉર્ષિત બી. ઓઝા (૬૪૯૦)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ માટે શ્રી આર. એમ. પરમાર (૫૯૧)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી રાકેશ પટેલ, એપીપી (૨)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૦૪/૦૪/૨૦૧૮

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

કારણ કે ઉપર દર્શાવેલ તમામ રિટ-અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ એકબીજા સાથે જોડાયેલા છે અને તમામ રિટ-અરજીઓમાં સામેલ કાયદાનો પ્રશ્ન પણ સમાન છે, તેથી તેમની સુનાવણી એકસાથે કરવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેમનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

અનુકૂળતા ખાતર, સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન નં. ૧૭૩૦/૨૦૧૮ ને મુખ્ય મેટર તરીકે ગણવામાં આવે છે.

ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ-અરજી દ્વારા, રિટ-અરજદારે (મૂળ આરોપી) નીચેની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:

"(એ) નામદાર કોર્ટ પાલનપુરના વિદ્વાન ડૉ. અરુણ અકેશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૪.૫.૨૦૧૭ ના આક્ષેપિત આદેશમાં સુધારો કરે અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૭ ને કલમ ૪૨૮ સાથે વાંચીને તેના લાભો આપવા માટે યોગ્ય અવલોકનો કરે અને ન્યાયના હિતમાં ઠરાવે કે દરેક કેસ (ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૪૩૦/૨૦૧૩, ૬૭૬૯/૨૦૧૩, ૫૭૯૩/૨૦૧૩, ૫૭૯૪/૨૦૧૩ અને ૫૭૯૫/૨૦૧૩) ની સજાઓ એકસાથે ચાલશે;

(બી) અરજદાર ન્યાયિક કસ્ટડીમાં હોવાથી નામદાર કોર્ટ એફિડેવિટ ફાઇલ કરવામાંથી મુક્તિ આપે;

(સી) નામદાર કોર્ટ ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય લાગે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત(તો) આપે;"

રિટ-અરજદારનો કેસ, તેના પોતાના શબ્દોમાં, તેની રિટ-અરજીમાં રજૂ કર્યા મુજબ, નીચે મુજબ છે:

"૨. અરજદાર મૂળ આરોપી છે અને પ્રતિવાદી નં. ૨ કિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ માં મૂળ ફરિયાદી છે, જેનો નિકાલ પાલનપુરના વિદ્વાન ડા. એડિશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૦૪.૦૫.૨૦૧૭ ના દોષસિદ્ધિ આદેશ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. અરજદાર જણાવે છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ અરજદારને છ મહિનાની સાદી કેદની સજા તેમજ ચેકની રકમના રૂ. ૨,૬૩,૦૦૦/- ના વળતર અથવા ચુકવણીમાં કસૂર કરવા બદલ વધુ ૬ મહિનાની સજા ફટકારી છે. આદેશમાં એવું પણ વાંચવામાં આવે છે કે આરોપીએ કસ્ટડીમાં વિતાવેલા દિવસો અંતિમ સજામાંથી બાદ કરવામાં આવે.

૪. અરજદાર જણાવે છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ ના કેસ મુજબ, પ્રતિવાદી નં. ૨ અને તેના અન્ય ૪ મિત્રોએ રાજસ્થાનના પાલી જિલ્લાના ઉટવાણ ગામમાં ૯ પ્લોટ ખરીદવાનો એક જ વ્યવહાર કર્યો હતો જેના માટે પ્રતિવાદી નં. ૨ અને તેના મિત્રોએ ઉક્ત ૯

પ્લોટ માટે કુલ રૂ. ૧૩,૦૭,૬૦૦/- ની રકમ આપી હતી. જોકે, પાછળથી, ઉક્ત વ્યવહાર રદ કરવાનો હોવાથી, અરજદારે પ્રતિવાદી નં. ૨ સહિત ૫ અલગ અલગ લોકોને રૂ. ૨,૬૩,૦૦૦/- ની સમાન રકમના ૫ અલગ અલગ ચેક આપ્યા હતા અને ઉક્ત ચેક બેંકમાં રજૂ કરવા પર બાઉન્સ થયા હતા અને વર્તમાન પ્રતિવાદી નં. ૨ સહિતના તમામ ૫ પીડિત વ્યક્તિઓને અરજદાર સામે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩, ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૩/૨૦૧૩, ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૪/૨૦૧૩, ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૫/૨૦૧૩ અને ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬૭૬૯/૨૦૧૩ દાખલ કરવાની ફરજ પડી હતી. અરજદાર જણાવે છે કે એક કેસ એટલે કે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ ની ટ્રાયલ પહેલા કરવામાં આવી હતી જ્યારે બાકીના કેસોની ટ્રાયલ એક જ સમયે કરવામાં આવી હતી કારણ કે તમામ કેસોમાં તમામ પુરાવા સમાન હતા. અરજદાર જણાવે છે કે ઉપરોક્ત તમામ ૫ કેસોનો નિકાલ પાંચ અલગ અલગ આદેશો દ્વારા એકસાથે કરવામાં આવ્યો હતો એટલે કે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ નો નિર્ણય ૦૪.૦૫.૨૦૧૭ ના રોજ અને ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૩/૨૦૧૩, ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૪/૨૦૧૩, ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૫/૨૦૧૩ અને ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬૭૬૯/૨૦૧૩

નો નિર્ણય એક જ તારીખે એટલે કે ૧૯.૦૬.૨૦૧૭ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો.

૫. અરજદાર જણાવે છે કે ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬૭૬૯/૨૦૧૩ માં પાલનપુરના વિદ્વાન ડા. એડિશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટના ન્યાયિક આદેશ દ્વારા ૦૧.૦૪.૨૦૧૭ થી તે કસ્ટડીમાં છે.

૬. અરજદાર રજૂઆત કરે છે કે ઉક્ત ક્રિમિનલ કેસોના આદેશો સમયે, તેની પાસે પૈસા ન હતા અને તે ન્યાયિક કસ્ટડીમાં હતો અને તેથી, અરજદાર ન તો રૂ. ૫૦૦૦/- ની દંડની રકમ ચૂકવી શક્યો અને ન તો ઉક્ત આદેશો સામે અપીલ દાખલ કરી શક્યો કે ન તો વકીલ રોકી શક્યો. આજની તારીખે, અરજદારે ક્રિમિનલ અપીલ દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા ચૂકી દીધી છે અને અરજદાર પાસે વર્તમાન પિટિશન દાખલ કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી.

૭. અરજદાર જણાવે છે કે વર્તમાન પિટિશન અરજદાર દ્વારા ખૂબ જ મર્યાદિત હેતુ માટે એટલે કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૭ ના લાભોનો દાવો કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે.

૮. અરજદાર જણાવે છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપરોક્ત તમામ કેસોના સંદર્ભમાં સજાઓ એકસાથે ચાલશે કે એક પછી એક ચાલશે તે સ્પષ્ટ કરતો કોઈ આદેશ પસાર ન કરવાની કૃપા કરી હતી.

૯. અરજદાર જણાવે છે કે અરજદારની ધરપકડની તારીખ મુજબ, દોષસિદ્ધિનો આદેશ જે એક વર્ષની (સાદી કેદ) છે તે ૦૧.૦૪.૨૦૧૮ ના રોજ પૂરો થશે (માફીના દિવસો, સારી વર્તણૂકને બાકાત રાખવામાં આવતા નથી). અરજદાર જણાવે છે કે જોકે, નીચેની વિદ્વાન અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશમાં કોઈ સ્પષ્ટતા ન હોવાથી, અરજદારને સમજવા દેવામાં આવ્યું છે કે સજાઓ એકસાથે ચાલશે નહીં, પરંતુ એક પછી એક ચાલશે; જેનો અર્થ એ થાય છે કે અરજદારે કુલ પાંચ વર્ષની કેદની

સજા ભોગવવી પડશે અને પ્રથમ કેસની સજા પૂર્ણ થયા પછી, બીજા કેસમાં આપવામાં આવેલી સજા શરૂ થશે અને તેવી જ રીતે, સજાનો સમયગાળો સળંગ પાંચ વર્ષ સુધી ચાલશે.

૧૦. અરજદાર જણાવે છે કે રેકૉર્ડ પરથી જોઈ શકાય છે કે તે એક વ્યવહારના સંદર્ભમાં છે અને તેથી, દરેક કેસમાં સજા પાછા, અરજદારની આદરપૂર્વકની રજૂઆતમાં, સામાન્ય રીતે એક જ તારીખે એટલે કે ધરપકડની તારીખથી એકસાથે શરૂ થશે.

૧૧. અરજદાર જણાવે છે કે તમામ દોષસિદ્ધિઓ એક જ ચાલુ વ્યવહાર માટે નક્કી કરવામાં આવી છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, અરજદારને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૭ સાથે વાંચતા કલમ ૪૨૮ નો લાભ આપવામાં આવે, જે સજાઓને એકસાથે ચલાવવા વિશે વાત કરે છે. અરજદાર જણાવે છે કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૮ કેદની સજા સામે મજરે આપવા વિશે વાત કરે છે.

૧૪. અરજદાર જણાવે છે કે કાયદાના વિષય અને હકીકતોની સંપૂર્ણતાને ધ્યાનમાં લેતા, કારણ કે અરજદારને એક સામાન્ય વ્યવહારના સંદર્ભમાં ૫ અલગ અલગ કેસોમાં આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો છે, તેથી અરજદારને ન્યાયના હિતમાં ઉપરોક્ત દરેક કેસોમાં સજા એકસાથે ચલાવવાના લાભો આપવામાં આવે.

૧૫. અરજદાર જણાવે છે કે અરજદાર ૪૫ વર્ષનો છે અને તેના પરિવારનું ભરણપોષણ કરવાની જવાબદારી ધરાવે છે, અરજદાર આર્થિક સંકટનો સામનો કરી રહ્યો છે, તેના પિતાનું અવસાન થયું છે, તેની માતા હૃદયની દર્દી છે જે બ્લડ પ્રેશરની સમસ્યાઓથી પણ પીડાઈ રહી છે અને તેમને સ્તન કેન્સર પણ થયું હતું, તેની પત્ની ગૃહિણી છે જે અસ્થમાથી પીડાઈ રહી છે, તેને એક પુત્ર છે જે ૧૨મા ધોરણમાં નાપાસ થયો છે, અને બે પુત્રીઓ છે જેમાંથી એક ૧૨મા ધોરણમાં છે અને બીજી ૬ઠ્ઠા ધોરણમાં છે. આખો પરિવાર અરજદારની માતાના રૂ. ૮૦૦૦/- ના પેન્શન પર જીવી રહ્યો છે જેમાંથી રૂ. ૪૦૦૦/- માસિક ભાડામાં જાય છે. અરજદાર જણાવે છે કે દોષસિદ્ધિનો ઉદ્દેશ્ય નાગરિકને વધુ સુસંસ્કૃત બનાવવાનો છે અને એ જોવાનો છે કે તે ફરીથી આવી કોઈ પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ ન થાય. અરજદાર જણાવે છે કે જો આ નામદાર કોર્ટ ન્યાયના હિતમાં

ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૭ સાથે વાંચતા
કલમ ૪૨૮ ના લાભો આપવાનો વિવેકાધિકાર વાપરે તો તે ફરીથી
આવી કોઈ પ્રવૃત્તિઓમાં પોતાની જાતને સામેલ ન કરવાની
બાંધધરી આપે છે."

આમ, ઉપરોક્ત અને રેકૉર્ડ પરની અન્ય સામગ્રીઓ પરથી એવું જણાય છે કે
રિટ-અરજદારે ફરિયાદીઓ સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી કે તે ઉટવાણ-પાલી
(રાજસ્થાન) ગામમાં પ્લોટિંગ સાથે જમીનનો એક મોટો ટુકડો ધરાવે છે. રિટ-
અરજદારે, ફરિયાદીઓનો વિશ્વાસ જીતવા માટે, જમીન પર કરવામાં આવેલા
પ્લોટિંગ અંગેનો લેઆઉટ પ્લાન પણ બતાવ્યો.

એવું જણાય છે કે આ કોર્ટ સમક્ષના પાંચ ફરિયાદીઓએ કુલ રૂ.
૧૩,૦૭,૬૦૦/- ની કુલ વેચાણ કિંમત માટે કુલ નવ પ્લોટ ખરીદવાનું નક્કી
કર્યું હતું. નવ પ્લોટની ખરીદી પેટે પાંચ ફરિયાદીઓ દ્વારા રિટ-અરજદારને રૂ.
૧૩,૦૭,૬૦૦/- ની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી. આખરે, પાંચ ફરિયાદીઓ
અને અન્ય લોકોના ધ્યાનમાં આવ્યું કે પ્રશ્નવાળી જમીન પર રિટ-અરજદારનો
કોઈ સ્પષ્ટ ટાઈટલ નથી. રિટ-અરજદાર સ્પષ્ટ ટાઈટલ સાથે તે પ્લોટનો કબજો
સોંપવાની સ્થિતિમાં ન હતો. આખરે, તમામ પાંચ ફરિયાદીઓએ રિટ-

અરજદારને રૂ. ૧૩,૦૭,૬૦૦/- ની રકમ પરત કરવા કહ્યું. રિટ-અરજદારે દરેક ફરિયાદીઓની તરફેણમાં રૂ. ૨,૬૩,૦૦૦/- ની રકમના પાંચ ચેક જારી કર્યા. પાંચેય ચેક બાઉન્સ થયા. આવા સંજોગોમાં, નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે રિટ-અરજદાર સામે પાંચ ફરિયાદો નોંધવામાં આવી. રિટ-અરજદારને પાંચેય ક્રિમિનલ કેસોમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો.

ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ માં, રિટ-અરજદારને છ મહિનાની સાદી કેદની સજા અને રૂ. ૨,૬૩,૦૦૦/- નો દંડ ભોગવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. દંડ ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં, રિટ-અરજદારને વધુ છ મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૭૯૩/૨૦૧૩, ૫૭૯૪/૨૦૧૩, ૫૭૯૫/૨૦૧૩ અને ૬૭૬૯/૨૦૧૩ માં, રિટ-અરજદારને અનુક્રમે એક વર્ષની સાદી કેદ અને રૂ. ૫,૦૦૦/- નો દંડ ભોગવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. દંડ ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં, રિટ-અરજદારને વધુ બે મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

નીચેનો ચાર્ટ ચિત્રને વધુ સ્પષ્ટ બનાવશે:

એસસીઆ રએ નં.	સીસી નં.	મૂળભૂત સજા	વળતર/ દંડ	ચૂકવેલ/ ન ચૂકવેલ	કસરના કિસ્સામાં સજા
૧૭૩૦/૨ ૦૧૮	૭૩૪૦/૨ ૦૧૩	૬ મહિના સાદી કેદ	રૂ. ૨,૬૩,૦૦ ૦/- વળતર	વળતર ન ચૂકવેલ	૬ મહિના સાદી કેદ
૧૭૩૨/૨ ૦૧૮	૫૭૯૩/૨ ૦૧૩	૧ વર્ષ સાદી કેદ	રૂ. ૫,૦૦૦/ - દંડ	દંડ ચૂકવેલ	૨ મહિના સાદી કેદ
૧૭૩૩/૨ ૦૧૮	૫૭૯૪/૨ ૦૧૩	૧ વર્ષ સાદી કેદ	રૂ. ૫,૦૦૦/ - દંડ	દંડ ચૂકવેલ	૨ મહિના સાદી કેદ
૧૭૩૪/૨ ૦૧૮	૫૭૯૫/૨ ૦૧૩	૧ વર્ષ સાદી કેદ	રૂ. ૫,૦૦૦/ - દંડ	દંડ ચૂકવેલ	૨ મહિના સાદી કેદ
૧૭૩૫/૨ ૦૧૮	૬૭૬૯/૨ ૦૧૩	૧ વર્ષ સાદી કેદ	રૂ. ૫,૦૦૦/ - દંડ	દંડ ચૂકવેલ	૨ મહિના સાદી કેદ

			- દંડ		
--	--	--	-------	--	--

કોઈ પણ પાંચ ક્રિમિનલ કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટ દોષસિદ્ધિ અને સજાનો આદેશ પસાર કરતી વખતે એવી સ્પષ્ટતા કરી ન હતી કે સજાઓ એકસાથે ચાલશે.

રિટ-અરજદારનો કેસ એવો છે કે આર્થિક સંકટને કારણે, તે સંબંધિત સેશન્સ કોર્ટમાં દોષસિદ્ધિ અને સજાના ચુકાદાઓ અને આદેશો સામે ક્રિમિનલ અપીલ પણ દાખલ કરી શક્યો ન હતો. રિટ-અરજદાર દોષિત તરીકે એક વર્ષથી વધુ સમયથી કસ્ટડીમાં સજા ભોગવી રહ્યો છે. તેને ૧લી એપ્રિલ ૨૦૧૭ ના રોજ કસ્ટડીમાં લેવામાં આવ્યો હતો. જો દરેક ક્રિમિનલ કેસમાં સજા એક પછી એક ચલાવવાની હોય, તો રિટ-અરજદારે ઓછામાં ઓછા પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે જેલમાં રહેવું પડશે. આવા સંજોગોમાં, તે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચાલશે તેવા યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશની પ્રાર્થના સાથે આ પાંચ પિટિશનો સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ હાજર છે.

તમામ પાંચ પિટિશનોમાં રિટ-અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઉર્ષિત બી. ઓઝાએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે જોકે ચેક બાઉન્સ થવા અંગે પાંચ અલગ અલગ ફરિયાદો નોંધવામાં આવી હતી, તેમ છતાં તે એક જ વ્યવહાર

હતો જેના કારણે પાંચ અલગ અલગ ચેક દોરવામાં આવ્યા હતા. શ્રી ઓઝાએ વધુમાં નિર્દેશ કર્યો હતો કે આ કોર્ટ સમક્ષના પાંચ ફરિયાદીઓમાંથી ત્રણ ભાઈઓ છે અને અન્ય બે ત્રણ ભાઈઓના મિત્રો છે. તેઓએ બધાએ મળીને કુલ નવ પ્લોટ ખરીદવાનું નક્કી કર્યું અને તે નવ પ્લોટની ખરીદી માટે તેઓએ રૂ. ૧૩,૦૭,૬૦૦/- ની કુલ વેચાણ કિંમત ચૂકવી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન (એક જ વ્યવહાર) ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને, ચેક બાઉન્સ થવાના સંબંધમાં આપવામાં આવેલી સજાઓને એકસાથે ચલાવવા માટેનો નિર્દેશ જારી કરવા પાત્ર છે.

શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી કે તેમના અસીલના કૌટુંબિક સંજોગો દયનીય છે. તેમણે ધ્યાન દોર્યું કે રિટ-અરજદારના પિતાનું તાજેતરમાં અવસાન થયું છે. રિટ-અરજદારની માતા હૃદયની દર્દી છે અને સ્તન કેન્સરથી પણ પીડાઈ રહી છે. રિટ-અરજદારની પત્ની અસ્થમાની ગંભીર દર્દી છે. રિટ-અરજદારનો પુત્ર ધોરણ-૧૨ ની પરીક્ષામાં નાપાસ થયો છે. એક પુત્રી ધોરણ-૧૨ માં છે અને બીજી ધોરણ-૬ માં છે. આજની તારીખે આખો પરિવાર રિટ-અરજદારની માતાના રૂ. ૯,૦૦૦/- ના પેન્શન પર જીવી રહ્યો છે. જેમાંથી રૂ. ૪,૦૦૦/- ઘરના ભાડા પેટે ચૂકવવામાં આવે છે. ઉપર દર્શાવેલા આવા સંજોગોમાં, શ્રી ઓઝા પ્રાર્થના કરે છે કે તમામ પાંચ રિટ-અરજીઓમાં યોગ્યતા હોવાથી, તેમને મંજૂર કરવામાં આવે અને માંગવામાં આવેલી રાહતો આપવામાં આવે.

ફરિયાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી આર. એમ. પરમારે તમામ પાંચ રિટ-અરજીઓનો સખત વિરોધ કર્યો છે. તેઓ રજૂઆત કરશે કે રિટ-અરજદારે ફરિયાદીઓ સાથે જે રીતે છેતરપિંડી કરી છે તે જોતાં, આ કોર્ટ રિટ-અરજદાર પ્રત્યે કોઈ નરમાશ કે દયા દાખવી શકે નહીં. શ્રી પરમારના જણાવ્યા મુજબ, સજાઓ એક પછી એક ચાલવા દેવી જોઈએ.

રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એપીપી શ્રી રાકેશ પટેલે પણ તમામ પાંચ રિટ-અરજીઓનો વિરોધ કર્યો છે. શ્રી પટેલ રજૂઆત કરશે કે આ કેસ એક વ્યવસ્થિત છેતરપિંડીનો હોય તેવું લાગે છે. જોકે રિટ-અરજદાર જાણતો હતો કે જમીન પર તેનું સ્પષ્ટ ટાઈટલ નથી, તેમ છતાં તેણે નિર્દોષ ખરીદદારો સમક્ષ આ અંગે ખોટી રજૂઆત કરી અને તે દ્વારા તેમને તેમની મહેનતની કમાણી આપવા માટે લલચાવ્યા. શ્રી પટેલના જણાવ્યા મુજબ, આ કેસ એક જ વ્યવહારનો નથી. દરેક પ્લોટની ખરીદી એક અલગ અને સ્વતંત્ર વ્યવહારની રચના કરશે. આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન એપીપી રજૂઆત કરશે કે રિટ-અરજીઓમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાથી, તેને ફગાવી દેવી જોઈએ.

પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે એકમાત્ર પ્રશ્ન એ ઉભો થાય છે કે, શું રિટ-અરજદાર આ રિટ-અરજીઓમાં માંગેલી રાહતો માટે હકદાર છે.

હું સૌપ્રથમ એ પ્રશ્ન પર મારી જાતને સંબોધવા માંગુ છું કે, શું હાઈકોર્ટ માટે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અથવા ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ અથવા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને એવો નિર્દેશ આપવો સક્ષમ હશે કે અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે, જો દોષિતે કોઈ ક્રિમિનલ અપીલ અથવા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન, જે પણ કેસ હોય, દાખલ ન કરીને દોષસિદ્ધિ અને સજાના ચુકાદા અને આદેશને સ્વીકારી લીધો હોય.

કયા સંજોગોમાં અનુગામી દોષસિદ્ધિ પરની સજાને અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવી જોઈએ તે પ્રશ્ન પર પણ હું મારી જાતને સંબોધવા માંગુ છું.

ફોજદારી ન્યાય વહીવટ પ્રણાલીના સૌથી મહત્વપૂર્ણ પાસાઓમાં સજા આપવી એ એક છે. વૈધાનિક નિયંત્રણો સિવાય, યોગ્ય સજા આપવી એ સજા ફરમાવનાર ન્યાયાધીશના વિવેકાધિકારની બાબત છે. સબસ્ટેન્ટિવ લોના મુદ્દાઓ પર અદાલતોના નિર્ણયો કોર્ટને અને તેના તાબાની અદાલતો માટે બંધનકર્તા છે. જોકે, સજા અંગેના નિર્ણયો એવા ઉદાહરણોથી વિશેષ કંઈ નથી કે કોર્ટે કોઈ ચોક્કસ ગુનાના સંબંધમાં કોઈ ચોક્કસ ગુનેગાર સાથે કેવી રીતે કામ પાર પાડ્યું છે. આધુનિક સમયમાં, કોઈ ચોક્કસ શ્રેણીના ગુના માટે સજાની સમાનતાના સિદ્ધાંતોને બાદ કરતાં ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્ર અમુક અંશે વિકસિત થયું છે. પરંતુ તેઓ કડક અર્થમાં અધિકૃત નથી. સજાની મર્યાદા અથવા કાપ કાયદાકીય જોગવાઈઓ દ્વારા નિયંત્રિત થઈ શકે છે અને સજા આપવાના વિવેકાધિકારને નિયંત્રિત કરવાની અન્ય રીતો ન્યાયિક ઘોષણા દ્વારા જાણાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોમાંથી પણ પરિણમી શકે છે. અંગ્રેજી અને અમેરિકન કાયદામાં, જસ્ટિસ મોડલનો ઘટક એ ધોરણોની ઘોષણા દ્વારા ન્યાયિક વિવેકાધિકારનું સંકોચન છે જેનું ન્યાયાધીશે નોંધપાત્ર રીતે પાલન કરવું આવશ્યક છે. મુખ્ય ત્રણ વ્યૂહરચનાઓ છે: (એ) સજાના સિદ્ધાંતોના વિગતવાર સમૂહનું ધારાસભા દ્વારા સીધું અધિનિયમન, આપેલ વર્ગના કેસો માટે સામાન્ય અથવા અનુમાનિત સજા દર્શાવવી, જેમાં નિર્દિષ્ટ વૃદ્ધિ અને ઘટાડા હોય છે, જે સજા આપનાર ન્યાયાધીશને ખૂબ જ મર્યાદિત વિવેકાધિકાર છોડે છે; (બી) ન્યાયાધીશો અને અન્ય રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓની બનેલી કમિશન દ્વારા ધોરણોની ઘોષણા, જે

સીધા કાયદાકીય અધિનિયમ કરતા વધુ વિગતવાર હશે, ફેરફાર માટે ઓછી ખુદ્દી પરંતુ તે જ સમયે વધુ લવચીક અને અનુલવના પ્રકાશમાં સુધારા માટે સક્ષમ; અને (સી) સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રમાં વર્તમાન સજાની પ્રથાના પ્રયોગમૂલક અભ્યાસના આધારે માર્ગદર્શિકાઓની ઉત્ક્રાંતિ. મોટાભાગની સિસ્ટમોમાં, સજા અને અન્ય સંબંધિત આદેશો પસાર કરવાની બાબતોમાં કોર્ટમાં વિવેકાધિકાર નિહિત છે. સજાની અસમાનતા ટાળવા માટે સતત પ્રયાસો કરવામાં આવે છે કારણ કે સજાનું વ્યક્તિગતકરણ સ્વાભાવિક રીતે સજાની પ્રથાની સમાનતાને નબળી પાડશે અને જાહેર વિશ્વાસ માટે હાનિકારક વિસંગતતા ઊભી કરશે. ઇંડ પ્રણાલી હેઠળ, સજા આપતી અદાલતો દ્વારા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. (સંદર્ભ: સેન્ટેન્સિંગ એન્ડ ધ પીનલ સિસ્ટમ ટેક્સ્ટ એન્ડ મટિરિયલ્સ ક્રિસ્ટોફર હાર્ડિંગ અને લોરેન્સ કોફમેન દ્વારા સ્પીટ એન્ડ મેક્સવેલ, (લંડન) ૧૯૮૮ દ્વારા પ્રકાશિત).

ઇંગ્લિશ સેન્ટેન્સિંગ સિસ્ટમ નિર્દેશ કરે છે કે ઇંડ પ્રણાલીનો ઉદ્દેશ્ય ફોજદારી કાયદાનું પાલન કરવા માંગતા શક્ય તેટલા વધુ લોકોને સમજાવીને ગુના ઘટાડવાનો છે. સજાની સામાન્ય પ્રથા માટેના બે જણાવેલા ઉદ્દેશ્યો આવી નીતિને ન્યાયી ઠેરવશે જો ગુનામાં ઘટાડો થાય અને ફોજદારી કાયદા પ્રત્યે આદરને પ્રોત્સાહન મળે. ઐતિહાસિક રીતે ગુનાહિત કૃત્યની સ્વાભાવિક પ્રતિક્રિયા એ ઇજાગ્રસ્ત વ્યક્તિ દ્વારા બદલો લેવાનો છે જે ગુનેગાર અને તેના

આચરણ પ્રત્યે તેનો રોષ અથવા દુશ્મનાવટ વ્યક્ત કરે છે. આમ આવા ગુના માટેની સજા કાયદાનું શાસન જાળવવા માટે કોઈપણ સંગઠિત રાજ્યનો સાર બની ગઈ. 'જસ્ટ ડેઝર્વ્સ' ની ધારણા અથવા ગુનેગારના અપરાધના પ્રમાણમાં સજા એ સિદ્ધાંત હતો જે, સમય પસાર થવા સાથે, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રને લાગુ પડતો થયો. ગુનેગારને એવી સજા મળે જે તેના ગુનાની ગંભીરતાને પર્યાપ્ત રીતે પ્રતિબિંબિત કરે, તે માટે સજા એટલી હળવી ન હોવી જોઈએ અને ગુના દ્વારા વાજબી હેરવવામાં આવતી સજા કરતાં ભારે ન હોવી જોઈએ. સજા બહુ લાંબી કે વધુ પડતી ન હોવી જોઈએ. લોર્ડ ડેનિંગે કેપિટલ પનિશમેન્ટ (મૃત્યુદંડ) પરના રોયલ કમિશન સમક્ષ પુરાવા આપતી વખતે જણાવ્યું હતું:

"કોઈપણ સજાનું અંતિમ ઔચિત્ય એ નથી કે તે અવરોધક છે પરંતુ તે સમુદાય દ્વારા ગુનાની સ્પષ્ટ નિંદા છે."

સેન્ટેન્સિંગ (સજા આપવી) શબ્દનો ઉપયોગ તેના સામાન્ય અર્થમાં થાય છે. ફોજદારી ટ્રાયલ પરિણામે કાં તો નિર્દોષ મુક્તિ અથવા દોષસિદ્ધિ થઈ શકે છે. દોષસિદ્ધિના કિસ્સામાં, અન્ય પગલાં સાથે અથવા તેના વિના સજા એ ફોજદારી ટ્રાયલનો તાર્કિક અંત છે. તે માત્ર એક વિવેકાધિકાર જ નહીં પરંતુ ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીનું સંચાલન કરતી અદાલતો પર એક મોટી જવાબદારી પણ લાદે છે અને

સજા આપવી તે સૌથી મહત્વપૂર્ણ પાસાઓમાંનું એક છે. સજા આપવી એ એક જટિલ પ્રક્રિયા છે. યોગ્ય સજા એ ગુનાની પ્રકૃતિ, ગુનાને ઘટાડતા અથવા વધારતા સંજોગો અને આવા કિસ્સાઓમાં આપવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચાલવી જોઈએ કે એક પછી એક ચાલવી જોઈએ તે સહિતના ઘણા પરિબલોનું સંયોજન છે. અમુક મર્યાદામાં સજાનું નિર્ધારણ એ ટ્રાયલ કોર્ટનો વિવેકાધિકાર છે અને તે ઘણા કિસ્સાઓમાં અદાલતો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી સૌથી નાજુક બાબત છે. ગુનેગારની અગાઉની દોષસિદ્ધિ અને તે ગુનાની ગંભીરતા અનુગામી કાર્યવાહી અથવા સજા અથવા દોષસિદ્ધિના આદેશોમાં ચોક્કસ મહત્વ ધરાવે છે. એવી ધારણા પ્રવર્તે છે કે અનુકરણીય સજાની સંભવિત ગુનેગારોના મન પર ફાયદાકારક અસર પડશે ખાસ કરીને જ્યારે આપેલ સમયે કોઈ સમુદાયમાં કોઈ ખાસ પ્રકારનો ગુનો ખૂબ જ પ્રચલિત હોય અને સજાને અવરોધક તરીકે ગણવામાં આવતી હોય. તેથી, એક પછી એક અને/અથવા એકસાથે સજા આપતી વખતે કોર્ટ તે અંગેના તેના નિર્દેશો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં નક્કી કરે છે અને નોંધે છે. (સંદર્ભ: જી.એન. સભાહિત દ્વારા ભારતમાં અદાલતો દ્વારા સજા, પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૯૭૫ દીક્ષિત પબ્લિકેશન્સ, બેંગલોર દ્વારા પ્રકાશિત).

દોષિત ગુનેગારોને સજા આપવી એ જનતાના હિત અને ક્યારેક તેમના જુસ્સાને જાગૃત કરે છે જે ન્યાયાધીશો બીજું કંઈ કરે તેના કરતાં વધુ હોય છે. અવરોધકતા, પુનર્વસન, નિંદા, સજા અને પુનઃસ્થાપિત ન્યાયની આવશ્યકતાઓ, જે તમામ

સજાના ઉદ્દેશ્યો તરીકે ઓળખાય છે, તે સમાન દિશામાં નિર્દેશ કરતા નથી અને ન્યાયની આવશ્યકતાઓ, 'જસ્ટ ડેઝર્સ' ના અર્થમાં અને દયા ઘણીવાર સંઘર્ષ કરે છે. સજાના સિદ્ધાંતો અથવા માર્ગદર્શિકાઓ અને અપીલ પ્રક્રિયાનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે આ વ્યક્તિગત તફાવતોને યોગ્ય મર્યાદામાં રાખવામાં આવે. ફોજદારી ન્યાયના વહીવટમાં જનતાનો વિશ્વાસ નબળો પડી જશે જો તે વ્યાપકપણે માનવામાં આવે કે પરિણામ ન્યાયાધીશ કોણ છે તેના પર આધારિત લોટરી છે. સુસંગતતાની જરૂરિયાત એ સજાના કાર્ય પરના અસંખ્ય નિયંત્રણોમાંની એક છે. સદીઓનો વ્યવહારુ અનુભવ એ સ્થાપિત કરે છે કે સજાનું કાર્ય વ્યાપક વિવેકાધિકારના ઉપયોગ દ્વારા શ્રેષ્ઠ રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં કઠોર કાયદો કોઈ વિવેકાધિકાર છોડતો નથી. નોંધાયેલા તમામ ઇતિહાસમાં એવો કોઈ સમય નથી કે જ્યારે ગુનો અને સજા ચર્ચા અને અભિપ્રાયના તફાવતનો વિષય ન રહ્યા હોય. ભવિષ્યમાં પણ આ બદલાઈ શકે નહીં. આવું એટલા માટે છે કારણ કે સજાનું કાર્ય કાયદાકીય નિયંત્રણો અને ન્યાયિક વિવેકાધિકારના યોગ્ય ઉપયોગની મયા દામાં સંતુલન જાળવવાની પ્રક્રિયા છે. (સંદર્ભ: અ ગાઈડ ટુ સેન્ટેન્સિંગ, જે.જે. સ્પીગલમેન એસી, ન્યૂ સાઉથ વેલ્સના ચીફ જસ્ટિસ, સિડની, ઓસ્ટ્રેલિયા, પમી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૭, સુપ્રીમ કોર્ટ: લોલિંક એનએસડબલ્યુ).

વિકિટમ્સ ઓફ કાઇમ બ્યુરો અને ક્રિમિનલ લો રિવ્યુ ડિવિઝન, એનએસડબલ્યુ, ઓસ્ટ્રેલિયા દ્વારા સંયુક્ત રીતે તૈયાર કરવામાં આવેલ સેન્ટેન્સિંગ ઇન્ફોર્મેશન પેકેજમાં સજાના હેતુઓ, સજાની પ્રક્રિયાના મૂળભૂત ઘટકો અને સજા આપનાર અદાલત દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી પરિભાષા સમજાવતા સંચિત અને એકસાથે સજાઓનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. જો ગુનાઓમાં સમાન લક્ષણો હોય અથવા જો તે લગભગ એક જ સમયે બન્યા હોય અને એકબીજા સાથે જોડાયેલા હોય, તો કોર્ટ સજા એકસાથે ચલાવવાનો નિર્ણય કરે તેવી શક્યતા વધુ છે. (હેમન્ડ (૨૦૦૨) ૧૧૮ એ ક્રિમ. આર. ૬૬). જ્યાં અલગ-અલગ પીડિતો સામે અલગ-અલગ સમયે અલગ-અલગ ગુનાઓ થયા હોય, ત્યાં સંપૂર્ણપણે એકસાથે સજા ફટકારવી એ ભૂલ ગણાશે. (વીએએ (૨૦૦૬) એનએસડબલ્યુસીસીએ ૪૪).

પીપલ વિ. લોરેનો, ૮ એન.વાય. ૨ડી ૬૪૦ (માર્ચ ૨૬, ૧૯૯૬) ના કિસ્સામાં પણ, ન્યુ યોર્ક કોર્ટ ઓફ અપીલ્સે એ સિદ્ધાંત જણાવ્યો કે જ્યારે કૃત્ય એક ગુનો હોય અને તે અન્ય ગુનાનું ભૌતિક તત્વ પણ હોય ત્યારે સજા એકસાથે ચાલવી જોઈએ. આ કલમ ૭૦.૨૫(૨) હેઠળના દંડ કાયદાના સંદર્ભમાં હતું જ્યારે પ્રથમ કક્ષાના માનવવધ અને પ્રથમ કક્ષાની લૂંટના કેસ સાથે કામ કરતા હતા જ્યારે સમાન કૃત્યથી પીડિતને ગંભીર ઈજાઓ અને તેનું મૃત્યુ થયું હતું. આ સંજોગોનો

સંદર્ભ આપતા, કોર્ટે એવો મત લીધો કે દોષિત પર એકસાથે સજા લાદવી જોઈએ.

આ તમામ સિદ્ધાંતો જે મેં વિવિધ કાયદાઓ હેઠળ ટાંક્યા છે તે ભારતીય ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રની જેમ કોઈ પણ સંહિતાબદ્ધ કાયદાઓ પર આધારિત નથી.

આમ ન્યાયિક વિવેકાધિકારની હદ ઘડવામાં આવેલા કાયદા દ્વારા અથવા માર્ગદર્શિકાઓ અને ઉપદેશો દ્વારા ઉભરી શકે છે, જે સમયના ગાળામાં માન્ય છે. સજા ફટકારતી વખતે અદાલતો દ્વારા વિવેકાધિકારના ઉપયોગ પર આ બે ને સ્ત્રોતોની સીધી અસર પડશે. તે પ્રથમ દોષસિદ્ધિના તબક્કે અથવા સમાન આરોપીની અનુગામી દોષસિદ્ધિના તબક્કે હોઈ શકે છે. આ ઉપરાંત, આવા કેસોમાં સજા લાદવાની સાથે, કોર્ટની એ વધારાની જવાબદારી પણ છે કે અગાઉ આપેલી સજાઓ એકસાથે ચાલશે કે એક પછી એક ચાલશે તે નિર્દેશ આપે. ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના આ પાસાને ભારતીય ફોજદારી કાયદામાં વૈધાનિક રીતે માન્યતા આપવામાં આવી છે જ્યાં ધારાસભાએ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની અનુક્રમે કલમો ૩૧ અને ૪૨૭ રજૂ કરી છે.

કોડની કલમ ૩૧(૧) કોર્ટને એવો નિર્દેશ આપવાનો વિવેકાધિકાર આપે છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ એક ટ્રાયલમાં બે કે તેથી વધુ ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરે ત્યારે સજા એકસાથે ચાલશે. કોર્ટ આરોપીને આવા ગુનાઓ માટે વિવિધ સજાઓ ફટકારી શકે છે જેના માટે આવી કોર્ટ સજા આપવા સક્ષમ છે. આવી સજાઓમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૭૧ માં સમાવિષ્ટ મર્યાદાને આધીન કોર્ટ નિર્દેશ આપી શકે તેવા ક્રમમાં એક પછી એક કેદની સજાનો સમાવેશ થાય છે.

કોડની કલમ ૩૧(૨) ના સંદર્ભમાં જ્યાં પણ કોર્ટ એક પછી એક સજાઓ ફટકારે છે, ત્યાં કોર્ટ માટે ગુનેગારને ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ ટ્રાયલ માટે મોકલવો જરૂરી રહેશે નહીં એ આધારે કે ઘણા ગુનાઓ માટેની કુલ સજા એ સજા કરતા વધુ છે જે તે એક ગુનાની દોષસિદ્ધિ પર આપવા માટે સક્ષમ છે. જોકે, આ કલમ ૩૧ (૨) ની જોગવાઈને આધીન છે. તેથી, કોર્ટનો આ વિવેકાધિકાર માત્ર એવા કેસોમાં જ લાગુ પડે છે જે એક ટ્રાયલમાં બે કે તેથી વધુ ગુનાઓની શ્રેણીમાં આવે છે. આ કલમનું સાદું વાંચન કરવાથી, તે એવા કિસ્સાઓમાં લાગુ પડતું નથી કે જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ પર અલગ-અલગ ગુનાઓ માટે બે કે તેથી વધુ અલગ-અલગ ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવે છે અને દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે. આ પાસું કોડની કલમ ૪૨૭ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યું છે.

ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૨૭ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"૪૨૭. અન્ય ગુના માટે અગાઉથી સજા પામેલ ગુનેગાર પર સજા:—

(૧) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે આવી કેદ અથવા આજીવન કેદ તે અગાઉથી જે કેદની સજા ભોગવી રહ્યો છે તેની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે, સિવાય કે કોર્ટ એવો નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે:

પરંતુ જ્યાં કોઈ વ્યક્તિને જામીન આપવામાં કસૂર કરવા બદલ કલમ ૧૨૨ હેઠળના આદેશ દ્વારા કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અને આવી સજા ભોગવતી વખતે, આવા આદેશ કરવા પહેલાં આચરવામાં આવેલા ગુના માટે કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, તો પછીની સજા તરત જ શરૂ થશે.

(૨) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટેની કેદ

અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે."

ચાલો હું કોડની કલમ ૪૨૭ નું વિશ્લેષણ કરું. આ જોગવાઈનો અમલ આકર્ષિત થશે:

(i) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવે;

(ii) આવી સજા ભોગવતી વખતે, આવી વ્યક્તિને ત્યારબાદ દોષિત ઠેરવવામાં આવે અને આજીવન કેદ સહિતની કેદની સજા ફટકારવામાં આવે;

(iii) પછી આવી કેદ અથવા આજીવન કેદ અગાઉ જે કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે તેની મુદત પૂરી થયા પછી ૩૩ થશે; અને

(iv) કોર્ટ નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે.

આ મુખ્ય આવશ્યકતાઓ છે જે પહેલેથી જ સજા ભોગવી રહેલા વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવતા અનુગામી ટ્રાયલમાં કોર્ટ આવો નિર્દેશ પસાર કરી શકે તે પહેલાં સંતોષવી જોઈએ. કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) ચોક્કસ કાયદાકીય આદેશ દ્વારા

નિર્દેશ આપે છે કે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિ, જો ત્યારબાદ ફરીથી કોઈ મુદત માટેની કેદ અથવા આજીવન કેદ માટે દોષિત ઠરે, તો તે અગાઉની સજા સાથે 'એકસાથે ચાલશે'. જ્યાં સુધી પેટા-કલમ (૨) ની જોગવાઈઓનો સંબંધ છે, કાયદો વૈધાનિક જોગવાઈઓના આધારે કાર્ય કરે છે અને તે કોર્ટ દ્વારા વિવેકાધિકારના ઉપયોગ પર આધારિત નથી જે પહેલેથી જ આજીવન કેદ ભોગવી રહેલા વ્યક્તિની અનુગામી ટ્રાયલ, દોષસિદ્ધિ અને સજા સાથે સંબંધિત છે. 'ચાલશે' શબ્દપ્રયોગ 'ચાલશે' તરીકે વાંચવો પડશે અને 'ચાલી શકે છે' તરીકે અર્થઘટન અથવા સૂચિત કરી શકાય નહીં. તે એક કાયદાકીય આદેશ છે જે તેના પોતાના બળ પર કાર્ય કરે છે. આ જોગવાઈના વિરોધાભાસમાં, કોડની કલમ ૪૨૭(૧) કોર્ટમાં વિવેકાધિકાર આપે છે, જેનો ઉપયોગ અનુગામી ટ્રાયલમાં દોષસિદ્ધિ પર પસાર થયેલી સજા આરોપીને અગાઉ આપવામાં આવેલી સજા સાથે એકસાથે ચાલશે કે એક પછી એક ચાલશે તે નિર્દેશ આપવા માટે વિવેકપૂર્ણ રીતે અને સ્થાપિત સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ થવો જોઈએ. આમ, ધારાસભાએ કોર્ટ માટે આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનું ફરજિયાત બનાવ્યું છે. કલમનું સાદું વાંચન દોષિત અથવા આરોપી દ્વારા તે તરફથી કોઈ અરજીની પણ કલ્પના કરતું નથી. કાયદાકીય હેતુ એ છે કે કોર્ટ પોતાની રીતે કાર્ય કરે કારણ કે સજા આપવી એ મુખ્યત્વે કોર્ટની ફરજ છે અને કોડની કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળ કલ્પના કર્યા મુજબનો આદેશ પસાર કરતી વખતે સજા નીતિના તમામ પાસાઓ પર વિચાર કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

અગાઉની દોષસિદ્ધિમાં પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહેલા વ્યક્તિના કિસ્સામાં અનુગામી દોષસિદ્ધિ અને સજા માત્ર ત્યારે જ આ કલમની જોગવાઈઓ લાગુ થશે. કોડની કલમ ૪૨૭(૧) ના અંતે આવતો 'કોર્ટ' શબ્દપ્રયોગ સ્પષ્ટપણે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટનો ઉલ્લેખ કરે છે જે અનુગામી દોષસિદ્ધિમાં કેદની સજા લાદવા સાથે કામ કરે છે. તે સંપૂર્ણપણે તે કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે કે શું અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર આપવામાં આવેલી સજા અગાઉની કોર્ટ દ્વારા આરોપીને આપવામાં આવેલી અગાઉની કેદની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે કે એક પછી એક ચાલશે. આવો આદેશ પસાર કરતી વખતે કોર્ટે દરેક કેસની હકીકતો, અગાઉના કેસમાં આરોપીને જે ગુના માટે સજા કરવામાં આવી હતી તે ગુનાની પ્રકૃતિ અથવા લક્ષણ, ગુનેગારનો અગાઉનો ગુનાહિત રેકૉર્ડ, ઉંમર, જાતિ, સમાજના સામાજિક માળખા પર આવી સજાની અસર, એ ttend એ nt સંજોગો અને અન્ય બાબતોની સાથે સાથે કે આચરવામાં આવેલો ગુનો જઘન્ય હતો કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવું પડશે. કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓ દેખીતી રીતે એવા કેસોમાં લાગુ પડતી નથી જે કોડની કલમ ૩૧ હેઠળ આવે છે કારણ કે તેઓ તે જોગવાઈ દ્વારા નિયંત્રિત છે. એવા કિસ્સામાં જ્યાં કોઈ વ્યક્તિએ અલગ-અલગ ગુના આચર્યા હોય અને બે કે તેથી વધુ ગુનાઓ કરવા માટે એક જ ટ્રાયલનો સામનો કરી રહ્યો હોય, આવા કિસ્સાઓમાં પણ, અલગ-અલગ ગુનાઓ માટે આપવામાં આવેલી સજાઓ એક પૂરી થયા પછી બીજી શરૂ થશે સિવાય કે કોર્ટ એવો નિર્દેશ આપે કે સજા એકસાથે ચાલશે. કલમ

૪૨૭ ની જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે ત્યાં અમલમાં આવશે જ્યાં દોષિતનો કેસ કલમ ૩૧ હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો ન હોય અને તેની સામે બે અલગ-અલગ કેસોમાં બે અલગ-અલગ ગુનાઓ માટે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવે છે, એક અગાઉની ટ્રાયલમાં અને પછી બીજી અનુગામી ટ્રાયલમાં. તેથી, કલમની ભાષા સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે જે વ્યક્તિના લાભ માટે અથવા અન્યથા અનુગામી દોષસિદ્ધિ અને સજા સાથે કામ કરતી કોર્ટનું અધિકારક્ષેત્ર માત્ર ત્યારે જ હશે જ્યાં આરોપી એવી વ્યક્તિ હોય જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહી હોય. આનો અર્થ એ છે કે વ્યક્તિ સામે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી હોવી જોઈએ, દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હોવો જોઈએ અને આજીવન કેદ સાથે શિક્ષાપાત્ર ગુના સહિત કોઈપણ આપેલા ગુનામાં કેદની સજા ભોગવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હોવો જોઈએ. કલમના સાદા વાંચનનું વિશ્લેષણ કોઈ શંકા છોડતું નથી કે બે અલગ-અલગ કેસોમાં અને સ્પષ્ટપણે અલગ-અલગ ગુનાઓ માટે પણ અનુગામી સજાને અગાઉની સજા સાથે એકસાથે અથવા એક પછી એક ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવાનો વિવેકાધિકાર કોર્ટમાં નિહિત છે.

કોર્ટની સત્તા પર નિયંત્રણો

કોર્ટની વિચારણા માટે ઉભો થતો એક આનુષંગિક પરંતુ બીજો મહત્વનો પ્રશ્ન એ છે કે શું કોડની કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળ કોર્ટમાં નિહિત વિવેકાધિકારને કાયદાકીય રીતે મર્યાદિત કરવામાં આવ્યો છે અને, જો નહિ, તો શું જોગવાઈનું એવું અર્થઘટન કરી શકાય કે જેથી સજા આપતી વખતે કોર્ટની સત્તાના ઉપયોગ પર મર્યાદાઓ લાદી શકાય. વૈધાનિક અર્થઘટનનો એ એક સ્થાપિત નિયમ છે કે દંડ સંબંધી કાયદાઓનું ચુસ્તપણે અર્થઘટન કરવું જોઈએ જ્યારે સુધારાત્મક કાયદાઓનું ઉદાર અર્થઘટન કરવું જોઈએ. કાયદાના વિકાસ સાથે, ઉદાર અને ચુસ્ત અર્થઘટન વચ્ચેનો તફાવત ઘણો ઓછો થઈ ગયો છે અને જ્યારે બે કે તેથી વધુ અર્થઘટન સમાન રીતે ખુદ્દા હોય ત્યારે માત્ર એક શંકાને ઉકેલવામાં જ મહત્વપૂર્ણ છે જે અર્થઘટનના અન્ય નિયમો ઉકેલવામાં નિષ્ફળ જાય છે. સુધારાત્મક કાયદાઓના કિસ્સામાં, કોર્ટે સૌથી વ્યાપક કામગીરી આપવી જોઈએ જે જોગવાઈની ભાષા પરવાનગી આપે છે. શુદ્ધ દંડ સંબંધી કાયદાઓના કિસ્સામાં, તે સમાન રીતે સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રને લગતી દંડ સંબંધી અથવા પ્રક્રિયાગત જોગવાઈઓમાં, જવાબદારી અથવા સજા સાંકડા અર્થઘટન માટે સક્ષમ હશે, પરંતુ અર્થઘટન જે આરોપીની તરફેણમાં અર્થઘટનને ઝુકાવશે તે અર્થઘટન કરતાં પ્રાધાન્ય આપવામાં આવશે જે અન્ડર ટ્રાયલ વ્યક્તિ/આરોપીના અધિકારને પ્રતિકૂળ અસર કરશે.

વાજબી અર્થઘટનનો સિદ્ધાંત આરોપીની તરફેણમાં વધુ ઝુકેલો છે અને સાંકડા અથવા ચુસ્ત અર્થઘટનના વિરોધાભાસમાં તેને પ્રાધાન્યપણે અપનાવવો જોઈએ. એવું પણ કહેવામાં આવ્યું હતું:

"તમામ આધુનિક અધિનિયમો ન્યાયી તેમજ કાનૂની સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને ઘડવામાં આવ્યા છે અને જ્યાં કોઈ અધિનિયમ છે જે દંડના પરિણામો લાવી શકે છે, ત્યાં તમારે લોકોને તેની અંદર લાવવા માટે ભાષા સાથે હિંસા ન કરવી જોઈએ, પરંતુ એ ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે કોઈને પણ તેની અંદર લાવવામાં ન આવે જેને સ્પષ્ટ ભાષા દ્વારા તેની અંદર લાવવામાં ન આવ્યો હોય."

(જુઓ કેઈઝ ઓન સ્ટેચ્યુટ લો, સેવનથ એડિશન).

કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે શાબ્દિક, ઉદાર અથવા ચુસ્ત અર્થઘટનનો નિયમ લાગુ થઈ શકે છે પરંતુ તેમાંના કોઈપણમાં જોગવાઈઓમાં ઉમેરવું અથવા વાંચવું ભાગ્યે જ સ્વીકાર્ય છે. અભિવ્યક્તિ અથવા શબ્દો જે કાયદામાં અસ્તિત્વમાં નથી તેને તેમાં વાંચી શકાય નહીં જ્યારે જોગવાઈ તેના સાદા વાંચન પર સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ હોય. મેક્સવેલે ઉદાર અને ચુસ્ત અર્થઘટન વચ્ચેના સાંકડા તફાવતનું અર્થઘટન કરતી વખતે નીચે મુજબ જણાવ્યું:—

"આધુનિક નિર્ણયોનું વલણ, એકંદરે, ચુસ્ત અને ફાયદાકારક અર્થઘટન વચ્ચેના તફાવતને ભૌતિક રીતે સંકુચિત કરવાનું છે. તમામ કાયદાઓ હવે ભાષાને વધુ ધ્યાનપૂર્વક ધ્યાનમાં રાખીને, અને ફોજદારી કાયદાઓ ધારાસભાના ઉદ્દેશ્ય અને ઇરાદાને વધુ તાર્કિક રીતે ધ્યાનમાં રાખીને અર્થઘટન કરવામાં આવે છે, પછી અગાઉ. તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે ન્યાયિક મનમાંથી આ તફાવત સંપૂર્ણપણે ભૂંસી ન નાખવો જોઈએ, કારણ કે આપણી સ્વતંત્ર સંસ્થાઓની ભાવના દ્વારા તે જરૂરી છે કે તમામ કાયદાઓનું અર્થઘટન વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાની તરફેણમાં હોવું જોઈએ, અને આ વલણ ભાષાની ખામીઓ પૂરી પાડવા અથવા તાણવાળા અથવા શંકાસ્પદ પ્રભાવો દ્વારા અસ્પષ્ટ ફકરાનો અર્થ કાઢવા માટેની ચોક્કસ અનિચ્છામાં હજી પણ જોવા મળે છે. ચુસ્ત અર્થઘટનના નિયમની અસરને આ ટિપ્પણીમાં લગભગ સારાંશ આપી શકાય છે કે, જ્યાં કોઈ અસ્પષ્ટ શબ્દ અથવા સંદિગ્ધ વાક્ય તેના અર્થ વિશે વ્યાજબી શંકા છોડે છે જેને અર્થઘટનના નિયમો ઉકેલવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં શંકાનો લાભ વિષયને અને ધારાસભાની વિરુદ્ધ આપવો જોઈએ જે પોતાને સમજાવવામાં નિષ્ફળ રહી છે. પરંતુ તે તે સર્વોચ્ચ નિયમની ઉપજ આપે છે કે દરેક કાયદો તેના વ્યક્ત અથવા પ્રગટ ઇરાદા અનુસાર સમજાવવાનો છે અને તે લક્ષ્યમાં

રાખેલા નુકસાનની અંદરના તમામ કેસો, જો ભાષા પરવાનગી આપે
છે, તો તેના સુધારાત્મક પ્રભાવની અંદર આવતા હોવાનું માનવામાં
આવે છે."

ભાગીરથ વિ. દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન, એઆઈઆર ૧૯૮૫ એસસી ૧૦૫૦ ના
કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે તેના અગાઉના નિર્ણયને ઓવરરુલ કર્યો અને ઠરાવ્યું કે
ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૨૮ ની લાભકારી જોગવાઈઓ કે જે દોષસિદ્ધિ
પૂર્વે અટકાયતના સમયગાળાને કેદની મુદત સામે મજરે આપવાનો નિર્દેશ આપે
છે તે એવા કિસ્સાઓમાં પણ લાગુ પડે છે જ્યાં સજા આજીવન કેદની હોય અને
આવી સજા પણ કલમની અંદર આવતી મુદત માટેની કેદ છે. આવા લાભનો
ઈનકાર કરવો એનો અર્થ એ છે કે મોટા ભાગના કેસોમાંથી લાભકારી જોગવાઈનો
ઉપયોગ પાછો ખેંચી લેવો જેમાં આવા લાભોની જરૂર હોય અને વાજબી હોય.

દિલીપ એસ દહાણુકર વિ. કોટક મહિન્દ્રા કં. લિ., (૨૦૦૭) ૬ એસસીસી ૫૨૮
ના કેસમાં પણ, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"દંડ સંબંધી કાયદામાં, જો અલગ અલગ અર્થ આપી શકાય તેવા
હોય તો, આરોપીની તરફેણમાં ઉદારતાપૂર્વક અર્થઘટન કરવું
જોઈએ, જ્યારે કોર્ટે પીડિતની જરૂરિયાતને પણ યોગ્ય વજન

આપવું જોઈએ. તે આરોપીના અધિકારની અવગણના કરી શકે
નહીં અને સંઘર્ષના કિસ્સામાં આરોપીની તરફેણ કરતું અર્થઘટન
પ્રબળ રહેશે."

અલબત્ત, તેનો ઇરાદો આરોપીના અધિકારને બિનજરૂરી રીતે વધારવાનો ન હતો.

ચુસ્ત અર્થઘટનના નિયમ અને ન્યાયી ટ્રાયલ સહિત વ્યક્તિની સ્વતંત્રતા વચ્ચે
મોટું સંતુલન દોરવું જરૂરી છે. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડનો ઉદ્દેશ્ય ગુનાઓના
નિયંત્રણ માટે જોગવાઈ કરવાનો છે, મુખ્યત્વે ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ
શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ. આમ, એક રીતે, તે દંડ સંબંધી કાયદાનો રંગ ધરાવતો
પ્રક્રિયાગત સુધારાત્મક કોડ છે. આમ, અર્થઘટનના મૂળભૂત નિયમો સમાન જ
રહેશે.

લોર્ડ એશર, એમઆર, એ દંડ સંબંધી કલમોના સંબંધમાં પણ અવલોકન કર્યું કે
જો કોઈ વાજબી અર્થઘટન હોય જે કોઈપણ ચોક્કસ કિસ્સામાં દંડ ટાળશે તો
આપણે તે અર્થઘટન અપનાવવું જોઈએ. જો બે વાજબી અર્થઘટન હોય તો
આપણે વધુ નરમ હોય તે આપવું જોઈએ.

તોલારામ વિ. સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે, એઆઈઆર ૧૯૫૪ એસસી ૪૯૬ ના કેસમાં,
સુપ્રીમ કોર્ટે કહ્યું:

"જો કોઈ દંડ સંબંધી જોગવાઈ પર બે સંભવિત અને વાજબી
અર્થઘટન મૂકી શકાય, તો કોર્ટે તે અર્થઘટન તરફ ઝુકવું જોઈએ જે
વ્યક્તિને દંડમાંથી મુક્તિ આપે છે, નહિ કે તે જે દંડ લાદે છે.
ધારાસભાના ઈરાદાને પાર પાડવા માટે ધારાસભા દ્વારા વપરાયેલી
અભિવ્યક્તિના અર્થને ખેંચવા માટે કોર્ટ સક્ષમ નથી."

કોડની કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓ દોષિતની તરફેણમાં લાભ પ્રદાન કરવા માટે
હકદાર છે. અગાઉ આપવામાં આવેલી સજા અથવા અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર
આપવામાં આવેલી સજા એક પછી એક ચાલશે કે એકસાથે ચાલશે તે માત્ર
આરોપીના દ્રષ્ટિકોણથી જ નહીં પરંતુ ફોજદારી ન્યાયના વહીવટ માટે પણ
મહત્વની બાબત છે. કોર્ટમાં આ સત્તા નિહિત કરવામાં આવી છે અને સજા
આપતી વખતે દરેક કિસ્સામાં આ જોગવાઈ લાગુ કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે
છે. કોર્ટ પર નાખવામાં આવેલી જવાબદારી ફરજિયાત પ્રકૃતિની છે કારણ કે તે
દોષિતને લાભ આપવા અથવા લાભ આપવાનો ઈનકાર કરવાની અસર ધરાવે
છે. આમ, કોર્ટના વિવેકાધિકાર પર કોઈપણ નિયંત્રણ અથવા મર્યાદા કલમ

જરૂર ની જોગવાઈઓમાં વાંચવી યોગ્ય ન પણ હોઈ શકે જે ધારાસભા દ્વારા વિશેષ રૂપે લાદવામાં આવી નથી.

જેમ કે મેં પહેલેથી જ નોંધ્યું છે, ધારાસભાએ તેના ડહાપણમાં કોઈ પણ પ્રતિબંધ અથવા મર્યાદા લાદી નથી જેના આધારે અનુગામી દોષસિદ્ધિનો કોઈ પણ કેસ કલમ ૪૨૭ ના દાયરા અથવા અવકાશની બહાર આવે. તેનાથી વિપરીત, આ જોગવાઈઓ વિવિધ કેસોમાં લાગુ કરવી એ જ આ જોગવાઈ પાછળનો હેતુ છે. કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) ફરજિયાતપણે આવશ્યક કરે છે કે બે અલગ અલગ કેસોમાં આજીવન કેદ એકસાથે ચાલશે. કલમ ૪૨૭(૧) ની જોગવાઈઓ કોઈપણ કેસમાં લાગુ થશે નહીં તેવું માનવું એવું અર્થઘટન હશે જે કોઈપણ સિદ્ધાંતો અથવા કાયદાઓના અર્થઘટનના કોઈપણ સ્વીકૃત નિયમો અથવા આ જોગવાઈ પાછળના કાયદાકીય હેતુના સંદર્ભમાં સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં.

એકવાર જોગવાઈના ઘટકો સંતોષાઈ જાય પછી કોડની કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓમાંથી કોઈપણ વર્ગના કેસોને બાકાત રાખવા માટે કોર્ટની સત્તાઓ પર કોઈ વૈધાનિક પ્રતિબંધ અથવા કાયદાકીય આદેશ હું જોવા માટે અસમર્થ છું. કોર્ટ માટે જોગવાઈઓમાં જે જણાવવામાં આવ્યું નથી તે વાંચવું નથી સિવાય કે ગર્ભિત અર્થઘટનના નિયમને કારણે તે અનિવાર્ય બને. તેના સાદા વાંચન પર,

જોગવાઈની ભાષા કોઈપણ પ્રત્યક્ષ અથવા ગર્ભિત પ્રતિબંધને સ્વીકારતી નથી. અલબત્ત, કોર્ટે કાયદા અને કાનૂની સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શિત પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો પડશે. તે નિયમો દ્વારા સંચાલિત હોવું જોઈએ, રમૂજ દ્વારા નહીં અને મનસ્વી, અસ્પષ્ટ અને કાલ્પનિક ન હોઈ શકે. તે આવશ્યકપણે કાનૂની, નિયમિત અને તર્ક અને ન્યાયના નિયમો અનુસાર હોવું જોઈએ. (જુઓ રામજી દયાવાલા એન્ડ સન્સ (પી) લિ. વિ. ઇન્વેસ્ટ ઇમ્પોર્ટ, (૧૯૮૧) ૧ એસસીસી ૮૦).

જામીન મંજૂર કરવા અથવા નકારવા અંગે કોડની કલમ ૩૮૯ હેઠળ કોર્ટમાં ન્યાયિક વિવેકાધિકાર નિહિત છે. તેવી જ રીતે, કોડની કલમ ૪૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી કોર્ટમાં પણ વિવેકાધિકાર નિહિત છે. આમાંથી કોઈપણ જોગવાઈના સંબંધમાં કોર્ટમાં વ્યાપક વિવેકાધિકાર નિહિત છે તે હકીકત માત્ર, પ્રતિબંધો અથવા મર્યાદાઓ લાદવાને વાજબી ઠેરવશે નહીં જે ધારાસભા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી નથી. અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ, વિવેકાધિકાર કાયદા અને અદાલતોના ચુકાદાઓ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો દ્વારા સારી રીતે માર્ગદર્શિત હોવો જોઈએ.

એકવાર કોડની કલમ ૪૨૭ માં સમાવિષ્ટ માપદંડો સંતોષાઈ જાય, પછી સક્ષમ અદાલતે અનુગામી દોષસિદ્ધિમાં આપવામાં આવેલી સજા અગાઉની કેદ સાથે એકસાથે ચાલવી જોઈએ કે એક પછી એક ચાલવી જોઈએ તેના સંબંધમાં યોગ્ય આદેશો પસાર કરવા માટે તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે. આ વિવેકાધિકાર કાયદા અને જણાવેલ ઉપદેશો દ્વારા માર્ગદર્શિત છે જેમ કે આપણે ઉપર નોંધ્યું છે તેમજ કાયદાના વિકાસ દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે, પરંતુ અન્યથા કલમ ૪૨૭ હેઠળ આવરી લેવામાં આવતા કેસોને બાકાત રાખવા અને/અથવા કોડની કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં ધારાસભા દ્વારા કોર્ટમાં નિહિત સત્તા પર કોઈ નિયંત્રણ અથવા મર્યાદા લાદવા માટે ભાગ્યે જ કોઈ અવકાશ બાકી રહે છે. વિવેકાધિકારના યોગ્ય ઉપયોગમાં આંતરિક આદેશ છે કે તેનો યોગ્ય રીતે અને સ્થાપિત માર્ગદર્શિકાઓને અનુરૂપ ઉપયોગ થવો જોઈએ. સજા આપવાની બાબતના સંદર્ભમાં ન્યાયિક વિવેકાધિકારના ઉપયોગનું મહત્વ અને અસર માત્ર ભારતીય ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રમાં જ નહીં પરંતુ યુનાઈટેડ કિંગડમ અને અમેરિકાના કાયદાઓમાં પ્રવર્તતા સિદ્ધાંતોમાં પણ આપણા દ્વારા પહેલેથી જ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

બીજું એક પાસું જે કલમની ભાષા પરથી સ્પષ્ટ થતા કાયદાકીય હેતુના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટ કરવાની જરૂર છે તે એ છે કે અનુગામી દોષસિદ્ધિની કેદ તે કેદની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે જેની આરોપીને અગાઉ સજા કરવામાં આવી છે સિવાય

કે કોર્ટ આવી સજાને અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપે. આ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે સામાન્ય નિયમ એવો હશે કે સજા એક પછી એક ચાલશે અને અપવાદ એ છે કે તેઓ એકસાથે ચાલશે. અપવાદની પૂર્વશરત એ છે કે કોર્ટે પોતાનું મન લગાવવું પડશે અને એક ચોક્કસ આદેશ પસાર કરવો પડશે જે નિર્દેશ આપે કે સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે પરંતુ વિવેકાધિકારના આવા ચોક્કસ ઉપયોગ સિવાય, એક પછી એક ચાલતી સજાનો નિયમ કેસને આવરી લેશે. મેં પહેલેથી જ નોંધ્યું છે કે કાયદાની આ આવશ્યકતા કોર્ટ દ્વારા સંતોષવી પડશે. કાયદો આરોપીને એવો લાભ પૂરો પાડવાનો હેતુ ધરાવે છે કે જ્યારે અનુગામી ટ્રાયલમાં આપવામાં આવેલી સજા અગાઉની સજા સાથે એક પછી એક ચાલશે કે એકસાથે ચાલશે તે માટે કોર્ટને વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનું કહેવામાં આવે છે. જ્યાં પણ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી હોય ત્યાં કોર્ટે કોડની કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરવી જરૂરી રહેશે સિવાય કે તેમની અરજી પર ધારાસભા દ્વારા અથવા તેની જરૂરી અસરો દ્વારા વિશેષ રૂપે પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હોય. કલમ ૪૨૭ ની ભાષા સંચિત રૂપે વાંચવાથી આરોપી અથવા દોષિતને આવી અરજી કરવાનો આદેશ આપતી નથી કારણ કે સજા આપવાના આ પાસા પર વિચારણા કરવા માટે અદાલતોએ કોડની કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે. કોઈ શંકા નથી, તે હંમેશા વધુ યોગ્ય રહેશે કે અગાઉની દોષસિદ્ધિ અને સજાની હકીકત અને કલમ ૪૨૭ હેઠળ ન્યાયિક

વિવેકાર્થિકારનો ઉપયોગ કરવાના કારણો યોગ્ય અરજી દ્વારા કોટ સમક્ષ લાવવામાં આવે, પરંતુ આને સંપૂર્ણપણે ફરજિયાત જરૂરિયાત તરીકે ગણી શકાય નહીં અને જેના વિના કોર્ટ સજા એકસાથે ચાલશે કે એક પછી એક ચાલશે તે અંગે યોગ્ય આદેશો પસાર કરવાની સ્થિતિમાં ન હોય. અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદ/સજાનો આદેશ પસાર કરતી વખતે, તે હંમેશા ન્યાયના હેતુઓને વધુ સારી રીતે પૂર્ણ કરશે અને તે જાહેર હિતને અનુરૂપ હશે કે આવા વિવેકાર્થિકારનો કોર્ટ દ્વારા સ્પેરછાએ પણ ઉપયોગ કરવામાં આવે. ધારાસભાએ તેના ડહાપણમાં કોડની કલમ ૪૨૭(૨) હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી સજાઓના સંબંધમાં અદાલતો પાસે કોઈ વિકલ્પ અથવા વિવેકાર્થિકાર છોડ્યો નથી અને આદેશ આપ્યો છે કે તેઓ એકસાથે ચાલશે. આને કોડની કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળ ધારાસભા દ્વારા કોર્ટમાં નિહિત ન્યાયિક વિવેકાર્થિકારના વિરોધાભાસમાં જોવાનું છે, જ્યાં અગાઉની દોષસિદ્ધિમાં કેદની સજા ભોગવી રહેલા તમામ દોષિતો, આજીવન કેદ સિવાય, કોડની કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રનો આહ્વાન કરી શકે છે. "સિવાય કે કોર્ટ નિર્દેશ આપે" અભિવ્યક્તિ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે કોર્ટ પોતાનું મન લગાવશે અને કેટલાક કારણસર નિર્દેશોના આધારે એવો નિર્દેશ આપશે કે સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે. કોર્ટે કડક કાયદાઓ અને ખાસ કરીને દંડ સંબંધી કાયદાઓ સાથે કામ કરતી વખતે એ સુનિશ્ચિત કરવું જરૂરી છે કે ધારાસભાનો ઇરાદો નિષ્ફળ ન જાય અને જો જરૂરી હોય તો પણ તેણે ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અર્થઘટનના નિયમનો આશરો લેવો જોઈએ કારણ

કે કાયદો જેટલો કડક હોય છે તેટલો જ કોર્ટ પાસે વિવેકાધિકાર ઓછો હોય છે. આવા કાયદાઓ સાથે કામ કરતી વખતે, પ્રથમ સિદ્ધાંત પર પણ કાયદાકીય કારણને આગળ ધપાવવા માટે અનુકૂળ હોય તેવો માર્ગ અપનાવવો જોઈએ અને એવું અર્થઘટન ટાળવું જોઈએ જે કાયદાને નિર્થકતામાં ઘટાડી દે. માત્ર એક જોગવાઈનું અલગથી અર્થઘટન કરવાની જરૂર નથી અને તે હંમેશા અર્થઘટનનો પસંદગીનો નિયમ છે કે જોગવાઈનું અર્થઘટન અન્ય સંબંધિત જોગવાઈઓ તેમજ ઉક્ત જોગવાઈઓને રેખાંકિત કરતી કાયદાની યોજનાના સંદર્ભમાં થવું જોઈએ. (જુઓ પ્રકાશ કુમાર ઉર્ફે પ્રકાશ ભુટ્ટો વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૨૦૦૫) ૨ એસસીસી ૪૦૯).

કાયદાનો એ પણ સમાન રીતે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જ્યારે કાયદાની ભાષા સાદી અને અસંદિગ્ધ હોય ત્યારે કોર્ટ કાયદાના વ્યાપ અથવા ઇરાદાને વિસ્તૃત કરી શકતી નથી તેમજ કોર્ટ જોગવાઈઓમાં એવું વાંચી શકશે નહીં જે જોગવાઈની ભાષામાં જણાવવામાં આવ્યું નથી. (એ.એન. રોય, કમિશનર ઓફ પોલીસ વિ. સુરેશ શામ સિંહ, (૨૦૦૬) ૫ એસસીસી ૭૪૫). કલમ ૩૧ અને કલમ ૪૨૭ બંને કોડની અન્ય જોગવાઈઓ સાથે સંયુક્ત રીતે વાંચવી જોઈએ જે કોર્ટને કેદ લાદવાના સંબંધમાં ન્યાયિક વિવેકાધિકાર પ્રદાન કરે છે અને કોડની યોજના અને ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત નિયમની પૃષ્ઠભૂમિમાં જોવી જોઈએ જેમાં એવું અર્થઘટન જે અન્ડર-ટ્રાયલને લાભ પ્રદાન કરે છે તેને તેની વિરુદ્ધના અર્થઘટન

કરતાં પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે. કદાચ કોડની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળ સજા આપવાના માપદંડો અને ધોરણો કોડની કલમ ૪૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ માટે પણ મોટાભાગે લાગુ પડશે. અગાઉના ગુનાની પ્રકૃતિ અને ગંભીરતા, લાદવામાં આવેલી સજા, ઘટના તરફ દોરી જતાં સંજોગો, આરોપીનું આચરણ અનુગામી દોષસિદ્ધિમાં સજા એક પછી એક ચાલશે કે એકસાથે ચાલશે તે નક્કી કરતી વખતે અગાઉની દોષસિદ્ધિના ચુકાદા દ્વારા કોર્ટ દ્વારા જોઈ શકાય છે. અનુગામી દોષસિદ્ધિમાં આચરવામાં આવેલા ગુનાના સંબંધમાં ગંભીરતા, પ્રકૃતિ અને સંજોગો સ્થાપિત સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં કોર્ટને વધુ મદદ કરી શકે છે. માત્ર એટલા માટે કે દોષસિદ્ધિ બે અલગ અલગ કેસોમાં છે અને અગાઉની દોષસિદ્ધિમાં આપવામાં આવેલી સજા કોઈ જઘન્ય અપરાધ માટે હતી, તે જ કોડની કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખશે નહીં. એ સ્પષ્ટ છે કે ધારાસભાએ તેના હાપણથી કોર્ટની સત્તા પર આવું કોઈ નિયંત્રણ લાદવાનું પસંદ કર્યું નથી. અધિકારક્ષેત્ર અથવા ન્યાયિક વિવેકાધિકાર પ્રદાન કરવા સંબંધિત જોગવાઈઓનું અર્થઘટન સંકુચિત રીતે કરવાનું નથી જ્યારે તેઓ કોઈ અસ્પષ્ટતા સ્વીકારવા માટે સક્ષમ હોય. મેક્સિમ ઇસ્ટ બોની જ્યુડીકીસ એમ્પલ્યાર જ્યુરીસડીકટોન્યમ ખાસ કરીને પ્રક્રિયાગત કાયદામાંથી ઉદ્ભવતી બાબતોના સંબંધમાં અધિકારક્ષેત્રના યોગ્ય વિસ્તરણનું સૂચક છે.

કેરળ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે મણી વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ, ૧૯૮૩ કી. એલ.જે ૧૨૬૨ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખતી વખતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:—

"૧૦. કેસમાં વાસ્તવિક પ્રશ્ન એ ઉભો થાય છે કે કોર્ટ ક્યારે તેના વિવેકાધિકારમાં નિર્દેશ આપી શકે કે અનુગામી સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલવી જોઈએ. તે અંગે બહુ સકારાત્મક નિર્દેશો આપવા શક્ય બનશે નહીં. તે દરેક કેસની હકીકતો, આચરવામાં આવેલા ગુનાઓની પ્રકૃતિ અથવા લક્ષણ, ગુનેગારના અગાઉના ગુનાહિત રેકૉર્ડ, તેની ઉંમર અને જાતિ વગેરે પર આધાર રાખવો જોઈએ. જસ્ટિસ કૃષ્ણા અચ્ચરે મોહમ્મદ ગિયાસુદ્દીન વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી., (૧૯૭૭) ૩ એસસીસી ૨૮૭ માં પૃષ્ઠ ૨૮૯ પર કહ્યું હતું: (૧૯૭૭ કી.એલ.જે 1557 પૃષ્ઠ ૧૫૫૯ પર) :—

"આપણી ફોજદારી પ્રક્રિયાની ખામી એ છે કે તેઓ પ્રભાવવાદી અભિપ્રાયો અને જૂના મૂલ્યોની ઇંટો પર બનેલા છે, પ્રયોગમૂલક અભ્યાસ અને ઊંડા સંશોધનોને અવગણીને સજા આપવાની માનવીય કળા ભારતીય ફોજદારી પ્રણાલીનું એક મંદબુદ્ધિ બાળક રહે છે."

જ્યારે તેઓ કેરળ હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશ હતા, ત્યારે તેમણે શિવપ્રસાદ વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૧૯૬૯ કર એલ.ટી ૮૬૨) માં કહ્યું હતું:

"આપણા દેશમાં ફોજદારી ટ્રાયલ મોટે ભાગે એ શોધવા માટે જ સમર્પિત છે કે ડોકમાં રહેલો માણસ દોષિત છે કે નહીં. ભારતીય ફોજદારી ટ્રાયલ પ્રણાલીમાં તે એક મોટી ખામી છે કે સજાના જટિલ પરંતુ મહત્વપૂર્ણ પરિબલો પર પૂરતો ભાર મૂકવામાં આવતો નથી અને ગુનેગાર અને ગુનાને અનુરૂપ યોગ્ય વ્યક્તિગત, શિક્ષાત્મક સારવારમાં સાચા ચુકાદા માટે કોર્ટેને મદદ કરવા માટે સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવતી નથી."

૧૪. સજા આપવાના તબક્કાને માત્ર ઔપચારિકતાની બાબત તરીકે ન ગણવો જોઈએ. વ્યક્તિને સજા આપવાની બાબતમાં, અદાલતોએ એ હકીકતની નોંધ લેવી પડશે કે માનવ વર્તન અગાઉના સંજોગોનું પરિણામ છે. દોષિત ગુનેગારની સારવાર માટે કાર્યરત પગલાં રોગનિવારક કાર્ય કરવા જોઈએ. આવા પગલાં દોષિત વ્યક્તિના વર્તનમાં, તેની પોતાની ખુશી, આરોગ્ય અને સંતોષના હિતમાં અને સામાજિક સંરક્ષણના હિતમાં ફેરફારો લાવવા માટે રચાયેલ હોવા જોઈએ. જે વ્યક્તિ પ્રામાણિકપણે પોતાનું પુનર્વસન કરવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે તેનું મનોબળ નબળું ન પડવું જોઈએ."

ઓર્ડર ઓફ રેફરન્સમાં પ્રશ્નની રચના આ શબ્દો સાથે શરૂ થાય છે, "શું ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે જ્યારે આરોપીની દોષસિદ્ધિ અલગ-અલગ વ્યવહારો/ઘટનાઓમાંથી ઉદ્ભવતા ભિન્ન અને અલગ ગુનાઓ માટે બે કે તેથી વધુ કેસોમાં હોય ?".

આ જ દર્શાવે છે કે જોગવાઈમાં તેમજ પ્રશ્નમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી કે સત્તા કોર્ટમાં નિહિત છે. શરૂઆતમાં પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એ દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે શું સજા એક પછી એક અને/અથવા એકસાથે ચલાવવાનો આદેશ પસાર કરવાની સત્તા કોર્ટમાં નિહિત છે, પરંતુ ત્યારબાદ વિદ્વાન વકીલ એ બાબતે સંમત થયા હતા કે સત્તા કોર્ટમાં નિહિત છે પરંતુ મુખ્યત્વે અલગ-અલગ દોષસિદ્ધિઓ, અલગ-અલગ વ્યવહારોમાંથી ઉદ્ભવતા અલગ-અલગ ગુનાઓના સંબંધમાં આવી સત્તાના ઉપયોગનો જવાબ આ બેંચ દ્વારા આપવાની જરૂર છે.

અલાહાબાદ હાઈકોર્ટની ફુલ બેન્ચે મુલાયમ સિંહ વિ. સ્ટેટ, (૧૯૭૪ કી એલ.જે 1397) ના કેસમાં કાયદાના બે સિદ્ધાંતો જણાવ્યા, એક કે જ્યારે કોર્ટ અનુગામી દોષસિદ્ધિ નોંધે તે તબક્કે વર્તમાન કોડની કલમ ૪૨૭(૧) ની સમકક્ષ કલમ

૩૯૭(૧) હેઠળ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે ટ્રાયલ અથવા અપીલેટ કોર્ટ સક્ષમ છે. કલમની ભાષા એવું સૂચવતી નથી કે અંતિમ ચુકાદો પસાર કર્યા પછી, કોર્ટ આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા સક્ષમ હશે. બીજું, કે હાઈકોર્ટ કોડની કલમ ૪૮૨ ની સમકક્ષ કલમ ૫૬૧-એ હેઠળ સક્ષમ છે. હવે સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલી શકે પરંતુ આવી વારસાગત સત્તાઓ ન્યાયના વહીવટની અદાલતોમાં ખોટું અથવા અન્યાય દૂર કરવા માટે પણ વાપરી શકાય. તેણે આગળ સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ કર્યો કે જ્યાં દોષસિદ્ધિના અલગ-અલગ અધિકારો ઉભા કરતા ગુનાઓ ભિન્ન હોય અને સીધા જોડાયેલા ન હોય, ત્યાં સજાઓ સામાન્ય ક્રમમાં ચાલવી જોઈએ અને તેને એકસાથે ચલાવવાનો આદેશ આપી શકાય નહીં. જ્યાં સુધી પ્રથમ સિદ્ધાંતનો સંબંધ છે, મોટા ભાગે, તે એમ.આર. કુડવા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યો છે જ્યાં સુપ્રીમ કોર્ટે એ હદ સુધી ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓ હાઈકોર્ટ દ્વારા અલગ અને સ્વતંત્ર કાર્યવાહીમાં લાગુ કરી શકાશે નહીં કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટ દ્વારા દોષસિદ્ધિનો આદેશ પસાર કરતી વખતે કલમ ૪૨૭ ના દાયરામાં કોઈ આદેશ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આ જ કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે એ પણ દર્શાવ્યું હતું કે અમાવાસાઈ (ઉપરોક્ત) અને મોહમ્મદ અખ્તર હુસૈન (ઉપરોક્ત) ના કેસોમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓ એ દરખાસ્ત માટેના સત્તામંડળો ન હતા કે આ પ્રકારના કેસમાં કોર્ટ માટે એ નિર્દેશ આપવો ફરજિયાત છે કે બંને સજાઓ એકસાથે ચાલશે અને એક પછી એક નહીં.

કોર્ટે, અલબત્ત, કોઈપણ રીતે એવું દર્શાવ્યું ન હતું કે અનુગામી સજા અગાઉની સજા સાથે એક પછી એક અથવા એકસાથે ચલાવવાના સંબંધમાં નિર્દેશ પસાર કરવાની કોર્ટની સત્તા અસ્તિત્વમાં નથી. જ્યાં સુધી બીજા પાસાનો સંબંધ છે, તે ફરીથી અમુક સિદ્ધાંત નક્કી કરે છે જે આપો આદેશ પસાર કરતી વખતે અદાલતો તપાસી શકે છે. આમ, સજાના આ પાસાની તપાસ કરવા માટે કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર પર કાયદામાં પ્રશ્ન કરી શકાય તેમ નથી.

રંજીત સિંહ વિ. યુનિયન ટેરિટરી ઓફ ચંદીગઢ અને અન્ય, ૧૯૯૧ જ એસસીસી ૩૦૪ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો મારા માટે મહત્વપૂર્ણ છે, જ્યાં પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર ફરીથી આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. કોડની કલમ ૪૨૭(૨) ના આદેશને અનુસરીને, સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું કે અનુગામી સજા તે અસર માટે કોર્ટના કોઈપણ ચોક્કસ નિર્દેશની ગેરહાજરીમાં પણ એકસાથે ચાલશે, જોકે આપેલા સંજોગોમાં દોષિતને અગાઉની સજાના સંદર્ભમાં માફી અને ઘટાડાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર ન પણ હોય. મહત્વનું છે કે, કોર્ટે, જોકે મુખ્યત્વે કોડની કલમ ૪૨૭(૨) હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી આજીવન કેદની સજાના પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતા, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૮. સીઆરપીસી ની કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) એ પરિસ્થિતિ માટે પ્રદાન કરે છે જ્યારે કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદ અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સીઆરપીસી ની કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) એવા ગુનેગાર સાથે વ્યવહાર કરે છે જે નિશ્ચિત મુદત માટે સજા ભોગવી રહ્યો હોય અને ત્યારબાદ તેને નિશ્ચિત મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. આવી સ્થિતિમાં, પ્રથમ સજા, નિશ્ચિત મુદત માટે હોવાથી, ચોક્કસ તારીખે સમાપ્ત થાય છે જે અનુગામી દોષસિદ્ધિ કરવામાં આવે ત્યારે જાણીતી હોય છે. પેટા-કલમ (૧) કહે છે કે આવી સ્થિતિમાં, પ્રથમ સજાની સમાપ્તિની તારીખ કે જે ગુનેગાર ભોગવી રહ્યો છે તે જાણીતી હોવાથી, સામાન્ય રીતે અનુગામી સજા પ્રથમ કેદની મુદત સમાપ્ત થયા પછી શરૂ થશે સિવાય કે કોર્ટ અનુગામી સજાને અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપે. સ્પષ્ટપણે, પેટા-કલમ (૧) દ્વારા આવરી લેવામાં આવતા કેસોમાં જ્યાં સજા નિશ્ચિત મુદત માટે હોય, અનુગામી સજા એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી એક પછી એક ચાલી શકે છે. બીજી બાજુ, પેટા-કલમ (૨), એવા ગુનેગાર માટે પ્રદાન કરે છે જે "પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા

ભોગવી રહ્યો છે" જેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. ગોપાલ વિનાયક ગોડસેના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયથી તે સુસ્થાપિત છે અને મારુ રામના કેસમાં પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે કે આજીવન કેદ એ ગુનેગારના બાકીના જીવન માટેની સજા છે સિવાય કે બાકીની સજા યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા ઘટાડવામાં આવે અથવા માફ કરવામાં આવે. આમ હોવાથી, અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોર્ટ દ્વારા સજા આપવાના તબક્કે, આજીવન કેદની અગાઉની સજા આ રીતે સમજવી જોઈએ અને, તેથી, કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની અનુગામી સજા એક પછી એક ચલાવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ હોઈ શકે નહીં જે કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) માં નિર્ધારિત સામાન્ય નિયમ છે. શ્રી ગર્ગ દ્વારા યોગ્ય રીતે દલીલ કરવામાં આવી હતી તેમ, અને શ્રી લલિત દ્વારા વિવાદિત ન હતી, આજીવન કેદની અગાઉની સજાનો અર્થ જેલમાં બાકીનું જીવન પસાર કરવાની સજા તરીકે સમજવામાં આવે છે સિવાય કે યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા ઘટાડવામાં આવે અથવા માફ કરવામાં આવે અને વ્યક્તિ પાસે ફક્ત એક જ જીવનકાળ હોવાથી, કોઈ મુદત માટેની કેદ અથવા આજીવન કેદની અનુગામી દોષસિદ્ધિ પરની સજા ફક્ત અગાઉની આજીવન સજા પર જ મૂકી શકાય છે અને

ચોક્કસપણે તેમાં ઉમેરી શકાતી નથી કારણ કે ગુનેગારનું અથવા તે બાબતે કોઈનું પણ જીવનકાળ લંબાવવું માનવ શક્તિની બહાર છે. આ સ્પષ્ટ સ્થિતિ છે જે કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) માં જણાવવામાં આવી છે કારણ કે તેની પેટા-કલમ (૧) માં જણાવેલ સામાન્ય નિયમ એ છે કે કોર્ટના નિર્દેશ વિના અનુગામી સજા એકસાથે નહીં પરંતુ એક પછી એક ચાલશે. એકમાત્ર પરિસ્થિતિ કે જેમાં અગાઉની સજા સાથે અનુગામી સજાને એકસાથે ચલાવવા માટે કોર્ટના કોઈ નિર્દેશની જરૂર નથી તે પેટા-કલમ (૨) માં પૂરી પાડવામાં આવી છે જે કોર્ટનો તે અસરનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્દેશ ન હોય તો પેટા-કલમ (૧) પર આધારિત કોઈપણ સંભવિત વિવાદને ટાળવા માટે ઘડવામાં આવી છે. પેટા-કલમ (૨) કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) માં ઘડવામાં આવેલા સામાન્ય નિયમના અપવાદની પ્રકૃતિમાં છે કે અનુગામી દોષસિદ્ધિ પરની સજા પ્રથમ સજાની સમાપ્તિ પર શરૂ થાય છે સિવાય કે કોર્ટ તેને એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપે. કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમો (૧) અને (૨) નો અર્થ અને હેતુ અને પેટા-કલમ (૨) ઘડવાનો ઉદ્દેશ્ય તેથી, સ્પષ્ટ છે."

આમ, આ કોર્ટના ધ્યાન પર ભાગ્યે જ એવો કોઈ ચુકાદો લાવવામાં આવ્યો છે જે એવો સાર્વત્રિક સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરતો હોય કે જ્યાં પણ આરોપીને બે અલગ-અલગ કાયદાઓ હેઠળ બે અલગ-અલગ સમયે બે અલગ-અલગ વ્યવહારો માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટ કોડની કલમ ૪૨૭(૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેની સત્તા અને અધિકારક્ષેત્રથી વંચિત થઈ જાય છે. કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળની ભાષામાં ભાર અલગ-અલગ ગુનાઓ પર નથી પરંતુ તેનો ઉપયોગ અગાઉની દોષસિદ્ધિમાં કેદની સજા ભોગવી રહેવાના અને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની સજાને એક પછી એક ચલાવવાના નિર્દેશ પર છે સિવાય કે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટ દ્વારા એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે. અલગ-અલગ વ્યવહારો, અલગ-અલગ ગુનાઓ અને અલગ-અલગ કેસોના સંદર્ભમાં કલમ ૪૨૭(૧) ની જોગવાઈઓને બાકાત રાખવી એ ભાષાની અંદર સમજી શકાય તેવું નથી, ખાસ કરીને, કોડની કલમ ૪૨૭(૧) માં ધારાસભા દ્વારા વપરાયેલી અસંદિગ્ધ અને સ્પષ્ટ શરતોને ધ્યાનમાં લેતા. આ કલમ કદાચ બેવડા હેતુને હાંસલ કરવા માટે બનાવાયેલ છે, એક જે આરોપી માટે ફાયદાકારક છે જ્યાં કોર્ટે અનુગામી સજા લાદવા માટે નિર્દેશ આપતી વખતે અગાઉની સજા સાથે એક પછી એક અથવા એકસાથે ચલાવવાનું વિચારવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે અને બીજું, એક સામાન્ય અને વહીવટી ખ્યાલ જે અતિભીડવાળી જેલોનો છે જ્યાં અન્ડર-ટ્રાયલ અને દોષિતોને રાખવામાં આવે છે જેથી રાજ્યને ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીના વહીવટના હિતમાં કાર્ય કરવાની જરૂર પડે અને દોષિત

સાથે ખરાબ વર્તન કરીને સજાના હેતુને નિષ્ફળ ન બનાવે. આ ઉપરાંત ઉપરોક્ત માપદંડો અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ માટે સંબંધિત વિચારણા છે પરંતુ તે ચોક્કસપણે નિર્ધારક નથી કારણ કે તેમને આપેલ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં જોવા પડશે. કોર્ટ જે આવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે તે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોર્ટ હોવી જોઈએ અને આ બાબત અનિવાર્યપણે તેના અધિકારક્ષેત્રમાં આવવી જોઈએ. ન્યાયિક વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ આવી બાબતોને મનોરંજન માટે કાનૂની અને છૂંડનિર્મિત અધિકારક્ષેત્રની પૂર્વધારણા કરે છે.

જ્યારે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને, અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે, જોકે કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) જોગવાઈ કરે છે કે કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિની અનુગામી સજા, સિવાય કે અગાઉની કેદની સજા આજીવન કેદ ન હોય, એક પછી એક ચાલશે, એટલે કે અનુગામી સજા તે કેદની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે જેની આવી વ્યક્તિને અગાઉ સજા કરવામાં આવી છે, સિવાય કે કોર્ટ નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે. તેથી જો કોઈ વ્યક્તિ પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહી છે, તો તેની કેદ

માટેની અનુગામી દોષસિદ્ધિ, જે કોઈપણ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદ માટે હોઈ શકે છે, તે અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવી પડશે જેના માટે કોર્ટના આદેશની જરૂર નથી. વિપરીત પરિસ્થિતિમાં એટલે કે જો કોઈ વ્યક્તિ કેદની સજા ભોગવી રહ્યો છે, પરંતુ આજીવન કેદની નહીં, અને તેને ત્યારબાદ કોઈપણ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, તો અનુગામી સજાને અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવા માટે, તે અસરનો કોર્ટનો આદેશ હોવો જોઈએ.

સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય વિ. નજાકત અલીયા મુબારક અલી, IV (૨૦૦૧)૬ એસસીસી ૩૧૧ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ સી.આર.પી.સી. ની કલમો ૪૨૭ અને ૪૨૮ ની જોગવાઈઓ વિચારણા માટે આવી હતી. કોડની કલમો ૪૨૭ અને ૪૨૮ પર સુપ્રીમ કોર્ટનો મત નીચે મુજબ છે:

"કોડની કલમ ૪૨૭ ની બરાબર નીચે તે કલમનું સ્થાન આપણને અગાઉની કલમમાં ડોકિયું કરવા લલચાવે છે, જે એવા દાખલાઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે જેમાં એક વ્યક્તિને એવા કેસમાં સજા કરવામાં આવે છે જ્યારે તે પહેલેથી જ અન્ય કેસમાં સજા ભોગવી રહ્યો હોય. કલમ ૪૨૭ ની પ્રથમ પેટા-કલમ કહે છે કે બીજી

દોષસિદ્ધિમાં સજા તે કેદની સમાપ્તિ પર શરૂ થશે જેની આરોપીને અગાઉ સજા કરવામાં આવી છે, "સિવાય કે કોર્ટ નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે." કોડની કલમ ૪૨૭ ની બીજી પેટા-કલમ કહે છે કે જ્યારે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે.

આમ એક જ વ્યક્તિ પર બે અલગ અલગ દોષસિદ્ધિઓમાં લાદવામાં આવેલી આજીવન કેદની સજા એકમાં ભળી જશે અને ત્યારબાદ તે એક જ પ્રવાહમાંથી વહેશે. જો તે બે કેસોમાંથી એકમાં સજા આજીવન કેદની ન હોય પરંતુ માત્ર ઓછી મુદતની હોય તો પાછા સંગમ થશે અને સંગમ પછીનો પ્રવાહ એક જ ચેનલમાંથી થશે. અન્ય તમામ કિસ્સાઓમાં, તે કોર્ટ પર છોડવામાં આવ્યું છે કે તે નક્કી કરે કે શું બે અલગ અલગ દોષસિદ્ધિઓમાં સજાઓ એક સમયગાળામાં ભળી જવી જોઈએ કે નહીં. જો કોર્ટ દ્વારા કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં ન આવે તો બંને સજાઓ એક પછી એક ચાલશે.

તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, કલમ ૪૨૭ નો ઉદ્દેશ્ય કેદીને સુધારો આપવાનો છે. જ્યારે બીજી પેટા-કલમ હેઠળ આવતા કિસ્સાઓમાં આવો સુધારો વૈધાનિક કામગીરી છે, ત્યારે જ્યારે કેસો પ્રથમ પેટા-કલમમાં આવે છે ત્યારે તે કોર્ટની પસંદગીની બાબત છે. તેમ છતાં, આખી કલમ કેદીને સુધારો આપવાના હેતુથી છે. આમ અનુગામી કલમની છાયા અગાઉની જોગવાઈ દ્વારા જોઈ શકાય છે."

કલમ ૪૨૮, સી.આર.પી.સી. રજૂ કરવા માટે સમિતિના અહેવાલનો સંદર્ભ આપતા. તેમના નામદાર ન્યાયાધીશોએ કલમ ૪૨૮, સી.આર.પી.સી. નો લાભ આપી શકાય તે પહેલાં વધુ બે આવશ્યકતાઓ નિર્ધારિત કરી છે, એટલે કે, (૧) કોઈ ચોક્કસ કેસની તપાસ, પૂછપરછ અથવા ટ્રાયલના તબક્કા દરમિયાન કેદી ઓછામાં ઓછા ચોક્કસ સમયગાળા માટે જેલમાં હોવો જોઈએ; અને (૨) તેને તે કેસમાં કેદની મુદત માટે સજા ફટકારવામાં આવી હોવી જોઈએ. તે વધુ સ્પષ્ટ છે કે એવા કિસ્સાઓમાં સજાઓ એકબીજા સાથે જોડવાની (dove t એ il) હોય છે જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ પહેલેથી જ દોષિત હોય અને સજા ભોગવતી વખતે તે વધુ દોષિત ઠરે. આવા કિસ્સાઓમાં અનુગામી દોષસિદ્ધિના આદેશની તારીખથી, દોષિતે બાકીની સજા ભોગવવાની હોય છે, આખી સજા નહીં, જોકે, જો તે અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂરી હોય, તો તે સંપૂર્ણપણે અલગ બાબત છે.નજાકત અલીયા

મુબારક અલીના કેસ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાના ફક્ત ૧૬, ૧૭ અને ૧૮ વાંચવાથી ઉપરોક્ત સ્થિતિ વધુ સ્પષ્ટ થાય છે જે નીચે મુજબ છે:

"જો ઉપરોક્ત બે શરતો સંતોષાય છે તો જોગવાઈનો ઓપરેટિવ ભાગ અમલમાં આવે છે એટલે કે જો આપવામાં આવેલ કેદની સજા તપાસ, પૂછપરછ અથવા ટ્રાયલના તબક્કા દરમિયાન તેના દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલી અટકાયતના સમયગાળા કરતાં લાંબી હોય, તો દોષિત વ્યક્તિએ આપવામાં આવેલ કેદના કુલ સમયગાળામાંથી અગાઉના સમયગાળાને બાદ કર્યા પછી કેદનો બાકીનો સમયગાળો જ ભોગવવો પડશે. કલમમાં "જો કોઈ હોય તો" શબ્દો સ્પષ્ટ કરે છે કે જો આવી કપાત પછી કોઈ બાકીનો સમયગાળો બચતો નથી તો દોષિતને જેલમાંથી મુક્ત કરવાનો હક રહેશે, સિવાય કે તે અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂરી હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો દોષિત જેલમાં હોય, કોઈ પણ કારણસર, કોઈ ચોક્કસ કેસની તપાસ, પૂછપરછ અથવા ટ્રાયલના તબક્કા દરમિયાન અને તેને પાછળથી દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હોય અને તે કેસમાં કોઈપણ મુદતની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય તો તેના દ્વારા અગાઉની અટકાયતનો સમયગાળો તેના પર લાદવામાં આવેલી સજાના ભાગ તરીકે ગણવો જોઈએ."

ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, એ નિર્દેશ કરવો યોગ્ય છે કે ઘણી વાર એવું બને છે, જ્યારે આરોપીને એક કેસમાં ગુનાના અલગ-અલગ કાઉન્ટ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે અને દરેક આવા કાઉન્ટ હેઠળ કેદની અલગ-અલગ મુદતની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે આવી તમામ સજાઓ એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. તેની પાછળનો વિચાર એ છે કે એક ગુનાના કાઉન્ટ માટે તેના દ્વારા ભોગવવાની કેદ, વાસ્તવમાં અને અસરમાં અન્ય કાઉન્ટ માટે પણ કેદ હશે.

ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં કોડની કલમ ૪૨૮ વાંચતા, "તે જ કેસના" શબ્દોને એવું સૂચવતા સમજવાના નથી કે સેટ-ઓફ ત્યારે જ સ્વીકાર્ય છે જો તેની અગાઉની જેલ જીવન ફક્ત તે કેસ માટે જ પસાર કરવામાં આવી હોય જેમાં સજા લાદવામાં આવી હોય. કોઈ ચોક્કસ કેસની શરૂઆત પછી આરોપી જે સમયગાળા દરમિયાન જેલમાં હતો, તે સમયગાળો તે ચોક્કસ કેસમાં સજા તરીકે આપવામાં આવેલી કેદની મુદત સામે જમા થવો જોઈએ. તે અગત્યનું નથી કે કેદી ઉક્ત સમયગાળા દરમિયાન અન્ય કેસમાં પણ કેદની સજા ભોગવી રહ્યો હતો. તેના દ્વારા પસાર કરાયેલ અટકાયતના સજા પૂર્વેના સમયગાળાનો સંદર્ભ આપવા માટે "તે જ કેસના" શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. તે શબ્દોના સંકલનમાંથી બીજું કંઈ મેળવી શકાય નહીં.

કાયદાકીય હેતુ સ્પષ્ટપણે એવો જણાય છે કે જ્યારે કેદની સજા ભોગવી રહેલ વ્યક્તિ ત્યારબાદ અન્ય ગુના માટે દોષિત ઠરે છે અને સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે અનુગામી દોષસિદ્ધિ હેઠળ આપવામાં આવેલી સજા તે સજાની સમાપ્તિ પછી જ શરૂ થશે જે તે પહેલેથી જ ભોગવી રહ્યો છે. સામાન્ય નિયમ એ છે કે સજા લાદવામાં આવે તે સમયથી જ ચાલવાનું શરૂ થાય છે, પરંતુ કોડની કલમ ૪૨૭ એવા વ્યક્તિના કિસ્સામાં આ સામાન્ય નિયમનો અપવાદ બનાવે છે જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહ્યો છે. જોકે, કોર્ટને એવો નિર્દેશ આપવાનો વિવેકાધિકાર આપવામાં આવ્યો છે કે અનુગામી સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે. દેખીતી રીતે, વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો તબક્કો તે છે જ્યારે કોર્ટ દોષસિદ્ધિ નોંધે છે અને આરોપી પર સજા લાદે છે. જ્યારે કોર્ટ અનુગામી દોષસિદ્ધિ નોંધે તે તબક્કે પણ કોડની કલમ ૪૨૭ હેઠળ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. કોડની કલમ ૪૨૭ માં વપરાયેલી ભાષા એવું દર્શાવતી નથી કે અનુગામી દોષસિદ્ધિ હેઠળની સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે તેવો નિર્દેશ આપવાનો વિવેકાધિકાર પછીના કોઈપણ તબક્કે વાપરી શકાય છે.

અનુગામી દોષસિદ્ધિની સજા અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચલાવવાનો વિવેકાધિકાર અમુક નક્કર સિદ્ધાંત પર આધારિત હોવો જોઈએ અને મનસ્વી રીતે ઉપયોગ કરવા માટેનો નથી. અનુગામી દોષસિદ્ધિની સજા અગાઉની સજા સાથે

એકસાથે ચલાવવાનો વિવેકાધિકારનો યોગ્ય ઉપયોગ ગણાશે જ્યાં ગુનાઓ માટે અલગ ટ્રાયલ યોજવામાં આવે છે જે, અલગ ગુનાઓ હોવા છતાં, સ્વાભાવિક રીતે અથવા ગાઢ રીતે એકબીજા સાથે જોડાયેલા હોય.

જે પરિસ્થિતિઓ અને સંજોગોમાં અંતર્નિહિત સત્તા અથવા રિટ-અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ વાજબી ઠરશે તે સંપૂર્ણ રીતે નિર્ધારિત કરવું એ નિર્થક કવાયત હશે. જોકે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કોડની સામાન્ય યોજના એ છે કે અનુગામી ટ્રાયલ પર આપવામાં આવેલી સજા તે કેદની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે જેની આરોપીને અગાઉ સજા કરવામાં આવી છે. કોડની કલમ ૪૨૭ હેઠળ કોર્ટને આપવામાં આવેલ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ અમુક ન્યાયિક સિદ્ધાંત પર થવો જોઈએ. જો હાથ પર હોય તેવી પરિસ્થિતિ ઊભી થાય, તો કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ કોર્ટની અંતર્નિહિત સત્તાઓ અથવા ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ-અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે, કોર્ટે એ જોવાનું રહેશે કે શું સંજોગો અને જે હેતુ માટે અંતર્નિહિત સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો છે તે અસ્તિત્વમાં છે અને તે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તે પણ એટલું જ સુસ્થાપિત છે કે ન્યાયના વહીવટ દરમિયાન સાચું કરવા અને ખોટું ન કરવા માટે અંતર્નિહિત સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો છે અને આ સત્તાનો ઉપયોગ ભાગ્યે જ થવો જોઈએ જ્યારે કોર્ટને લાગે કે ન્યાયના હેતુઓ માટે તે જરૂરી છે અને તે સામાન્ય અથવા દિનચર્યાની બાબત તરીકે નથી.

ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું વી. કે. બંસલ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૧૩)૭ એસસીસી ૨૧૧ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને જોવા માંગુ છું. ઉક્ત કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ જે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો તે એ હતો કે, શું હાઈકોર્ટ અપીલકર્તા દ્વારા નેગોશિએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળના કેસોના સંબંધમાં તેને આપવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચલાવવા માટે કોડની કલમ ૪૮૨ સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં નિર્દેશ માટે કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાને નકારી કાઢવામાં યોગ્ય હતી કે નહીં. હું સુપ્રીમ કોર્ટના સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકું છું:

"૮. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૨૭ એવી પરિસ્થિતિઓ સાથે કામ કરે છે કે જ્યાં કેદની સજા ભોગવી રહેલા ગુનેગારને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદ અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. તે જોગવાઈ કરે છે કે આવી કેદ અથવા આજીવન કેદ તે કેદની સમાપ્તિ પર શરૂ થશે જેની તેને અગાઉ સજા કરવામાં આવી છે સિવાય કે કોર્ટ એવો નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે. કલમ ૪૨૭ આ તબક્કે કાઢી શકાય છે:

"૪૨૭. અન્ય ગુના માટે અગાઉથી સજા પામેલ ગુનેગાર પર સજા -

(૧) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે આવી કેદ અથવા આજીવન કેદ તે અગાઉથી જે કેદની સજા ભોગવી રહ્યો છે તેની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે સિવાય કે કોર્ટ એવો નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે.

પરંતુ જ્યાં કોઈ વ્યક્તિને જામીન આપવામાં કસૂર કરવા બદલ કલમ ૧૨૨ હેઠળના આદેશ દ્વારા કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અને આવી સજા ભોગવતી વખતે, આવા આદેશ કરવા પહેલાં આચરવામાં આવેલા ગુના માટે કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, તો પછીની સજા તરત જ શરૂ થશે.

(૨) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે

છે, ત્યારે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે
એકસાથે ચાલશે."

૯. અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદ અથવા આજીવન કેદ અગાઉ જે
કેદની સજા ફટકારવામાં આવી છે તેની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ
થશે તે ઉપરોક્ત સાદા વાંચન પરથી સ્પષ્ટ છે. એકમાત્ર
પરિસ્થિતિ કે જેમાં આ સ્થિતિ યોગ્ય નહીં રહે તે એ છે કે જ્યાં કોર્ટ
અન્યથા નિર્દેશ આપે છે. કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) ની
જોગવાઈ હાલમાં પ્રસ્તુત નથી કારણ કે તે એવા કેસો સાથે કામ કરે
છે જ્યાં સંબંધિત વ્યક્તિને સુરક્ષા પૂરી પાડવામાં નિષ્ફળ જવા પર
કલમ ૧૨૨ હેઠળના આદેશ દ્વારા કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે
જે હાથમાં રહેલા કેસમાં સ્થિતિ નથી. તેવી જ રીતે કલમ ૪૨૭ ની
પેટા-કલમ (૨) એવી પરિસ્થિતિઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે કે જ્યાં
આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને અનુગામી દોષસિદ્ધિ
પર કોઈ મુદત માટેની કેદ અથવા આજીવન કેદની સજા
ફટકારવામાં આવે છે. પેટા-કલમ (૨) જોગવાઈ કરે છે કે
અનુગામી સજા આવા કિસ્સામાં આવી અગાઉની સજા સાથે
એકસાથે ચાલશે.

૧૦. હાથ પરના કેસમાં અમે કોડની કલમ ૪૨૭(૧) હેઠળ કોર્ટને
ઉપલબ્ધ સત્તાની પ્રકૃતિ સાથે વધુ સંબંધિત છીએ, જે અમારા મતે

ત્રણ પરિસ્થિતિઓ સિવાય અનુસરવા માટેના સામાન્ય નિયમની શરત મૂકે છે, એક કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈ હેઠળ આવતી, બીજી તેના પેટા-કલમ (૨) હેઠળ આવતી અને ત્રીજી જ્યાં કોર્ટ નિર્દેશ આપે કે સજા એકસાથે ચાલશે. કલમ ૪૨૭(૧) પરથી સ્પષ્ટ છે કે કોર્ટ પાસે નિર્દેશ જારી કરવાની સત્તા અને વિવેકાધિકાર છે પરંતુ કોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તાના સ્વભાવમાં વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ ન્યાયિક રીતે કરવો પડશે અને યાંત્રિક, લાકડાના કે રૂઢિચુસ્ત રીતે નહીં. અદાલતો દ્વારા આવા વિવેકાધિકારના ઉપયોગની બાબતમાં કોઈપણ કડક અભિગમ નક્કી કરવો મુશ્કેલ છે. કલમ ૪૨૭(૧) ની કલ્પનામાં નિર્દેશ જારી કરવા અથવા નકારવા બાબતે કોર્ટને અનુસરવા માટે કોઈ કાપેલું અને સૂકાયેલું સૂત્ર નથી. આપેલા કેસમાં નિર્દેશ જારી કરવો જોઈએ કે નહીં તે આચરવામાં આવેલા ગુના અથવા ગુનાઓની પ્રકૃતિ અને સજાઓ એકસાથે ચલાવવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે હકીકતની સ્થિતિ પર આધારિત છે. આ દેશની હાઈકોર્ટોએ, તેથી, સજાઓ એકસાથે ચલાવવા માટે નિર્દેશો જારી કરવા માટે તેમના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કર્યો છે એટલું જ જેટલો તેમણે કેદીઓને આપો લાભ નકાર્યો છે. ઉદાહરણ તરીકે સજાને એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા સુમલો ઉર્ફે

સુમલા હિમલા ભુરીયા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય 2007 કી એલ.જે 612 માં નકારવામાં આવ્યો છે જે ત્રણ અલગ-અલગ સ્થળોએ ગુનાઓ આચરવા સંબંધિત છે જેના પરિણામે ત્રણ અલગ-અલગ અદાલતો સમક્ષ ત્રણ અલગ-અલગ કાર્યવાહીઓ થઈ છે. હાઈકોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"'સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન' ના નિયમને ગમે તેટલો ખેંચવામાં આવે તો પણ ઉપરોક્ત કેસો 'સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન' નિયમની છત્રછાયા હેઠળ આવશે નહીં અને તેથી, આ અરજી નિષ્ફળ જાય છે. અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે."

૧૧. તેવી જ રીતે તે જ હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. ઝવેરભાઈ કાબાભાઈ 1996 કી એલ.જે 1296 માં સજાને એકસાથે ચલાવવા માટેનો નિર્દેશ નકારવામાં આવ્યો છે જે અલગ-અલગ સ્થળોએ આચરવામાં આવેલા બળાત્કારના ગુના સાથે સંબંધિત છે જેના પરિણામે અલગ-અલગ કાર્યવાહીઓમાં દરેક ગુનાઓમાં દોષસિદ્ધિ થઈ છે. હાઈકોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"....તે સાચું છે કે સજા એક પછી એક કે એકસાથે ચલાવવાનો આદેશ આપતી વખતે તે કોર્ટના વિવેકાધિકાર

પર છોડી દેવામાં આવે છે. જોકે, આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને ન્યાયિક રીતે થવો જોઈએ. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તેમ, એકસાથે સજા આપવાના નિયમનો અમલ થશે નહીં, જો ગુના સંબંધિત વ્યવહાર સમાન ન હોય અને બે ગુનાઓ બનાવતી હકીકતો એકદમ અલગ હોય. પ્રતિવાદી-આરોપી બે અલગ-અલગ અને સ્પષ્ટ બનાવોમાં બે અલગ-અલગ તારીખો પર ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૭૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત સાબિત થયો છે, અને ગુનાઓના આચરણ સંબંધિત વ્યવહારોને એકબીજા સાથે કોઈ સંબંધ નથી...

૧૨. એવા કિસ્સાઓ પણ છે જ્યાં હાઈકોર્ટે એ બાબતના આધારે નિર્દેશ આપ્યો છે કે શું કાર્યવાહીનો આધાર બનાવતી હકીકતો એક જ વ્યવહારમાંથી ઊભી થાય છે અથવા વ્યવહારો કે જે એકબીજા સમાન છે તે સજાઓ એકસાથે ચાલવી જોઈએ. દાખલા તરીકે અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે મુલાયમ સિંહ વિ. સ્ટેટ ૧૯૭૪ કી.એલ.જે ૧૩૯૭ માં સજા એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે કારણ કે ગુનાની પ્રકૃતિ અને તેના વ્યવહારો એકબીજા સમાન

હતા. તે કહેવું પૂરતું છે કે કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં નિર્દેશ માટે કોર્ટમાં નિહિત વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ આચરવામાં આવેલા ગુનાની પ્રકૃતિ અને હકીકતની સ્થિતિ, જેમાં પ્રશ્ન ઉભો થાય છે, તેને ધ્યાનમાં રાખીને કરી શકાય અને કરવો જોઈએ.

૧૩. અમે આ તબક્કે મોહમ્મદ અખ્તર હુસૈન વિ. આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ (૧૯૮૮) ૪ એસસીસી ૧૮૩ માં આ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ જેમાં આ કોર્ટે એક જ વ્યવહારમાંથી ઉદ્ભવતી દોષસિદ્ધિઓના મૂળભૂત નિયમને માન્યતા આપી હતી જે સજાઓને એકસાથે ચલાવવાનું વાજબી ઠેરવે છે. આ સંદર્ભમાં નીચેનો ફકરો યોગ્ય છે:

"વર્ષોથી મૂળભૂત નિયમ એકસાથે સજા માટે કહેવાતો સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન (એક જ વ્યવહાર) નિયમ રહ્યો છે. જો આપેલ વ્યવહાર સામાન્ય રીતે બે કાયદાઓ હેઠળ બે ગુનાઓની રચના કરે છે, તો એક પછી એક સજા આપવી ખોટું છે. એકસાથે સજા આપવી યોગ્ય અને કાયદેસર છે. પરંતુ જો ગુનાઓ સંબંધિત વ્યવહાર સમાન ન હોય અથવા બે ગુનાઓની રચના કરતી હકીકતો તદ્દન અલગ હોય તો આ નિયમ લાગુ પડતો નથી."

૧૪. મદન લાલના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટે અપ્પર હુસૈનના કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને સજાઓ એકસાથે ચલાવવાના હાઈકોર્ટના નિર્દેશને સમર્થન આપ્યું હતું. તે કેસ પણ નેગોશિએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળનો હતો. રાજ્ય સજાઓ એકસાથે ચાલશે તેવા નિર્દેશથી નારાજ હતું અને તેની સામે આ કોર્ટમાં અપીલ કરી હતી. જોકે, આ કોર્ટે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશમાં દખલ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને હાઈકોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશને સમર્થન આપ્યું હતું.

૧૫. નિષ્કર્ષમાં, અમે કહી શકીએ કે કાનૂની સ્થિતિ એવા કિસ્સાઓમાં કેદીના લાભ માટે વિવેકાધિકારના ઉપયોગની તરફેણ કરે છે જ્યાં કાર્યવાહી એક જ વ્યવહાર પર આધારિત હોય, ભલે તે સંબંધમાં અલગ-અલગ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હોય, જેમ કે લેણદારને લોનની ચુકવણી માટે લેનારા દ્વારા જારી કરાયેલા ચેકના અનાદરને લગતા કેસોમાં સ્થિતિ છે.

૧૬. હાથમાં રહેલા ૧૫ કેસોમાં ઉપરોક્ત કસોટી લાગુ કરતાં અમને જણાય છે કે અપીલકર્તા સામેના કેસો ત્રણ અલગ-અલગ વર્ગોમાં આવે છે. કાર્યવાહીનો આધાર બનાવતા વ્યવહારો ત્રણ અલગ-અલગ કોર્પોરેટ સંસ્થાઓ સાથે સંબંધિત છે જેમણે કાં તો સ્ટેટ

ફાઇનાન્સિયલ કોર્પોરેશન સાથે લોનના વ્યવહારો કર્યા હતા અથવા અપીલકર્તા પાસેથી ચેક ખરીદવા જેવા અન્ય નાણાકીય લાભ લીધા હતા જે રજૂઆત પર અનાદરિત થયા હતા. ૧૫ કેસો કે જે અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ અને તેના પર લાદવામાં આવેલી કેદ અને દંડની સજાના એવોર્ડમાં પરિણમ્યા છે, તેને નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરી શકાય છે:

૧) કેસો જેમાં ફરિયાદી-હરિયાણા સ્ટેટ ફાઇનાન્સિયલ કોર્પોરેશને મેસર્સ અરાવલી ટ્યુબ્સ લિમિટેડને અપીલકર્તા દ્વારા તેના ડિરેક્ટર તરીકે લોન/બેંકિંગ સુવિધા આપી હતી એટલે કે નં.૨૬૯-//૯૭; નં.૫૪૯-//૯૭; નં.૩૯૩-//૯૭; નં.૩૭૧-//૯૭; નં.૩૭૨-//૯૭; નં.૩૭૩-//૯૭; નં.૮૭૮-//૯૬; નં.૮૭૬-//૯૬; નં.૮૭૭-//૯૬; નં.૮૮૦-//૯૬; નં.૮૭૯-//૯૬; નં.૪૮૫-//૯૬

૨) કેસો જેમાં ફરિયાદી-હરિયાણા સ્ટેટ ફાઇનાન્સિયલ કોર્પોરેશને અપીલકર્તા દ્વારા મેસર્સ અરાવલી એલોયસ લિમિટેડને અપીલકર્તા દ્વારા તેના ડિરેક્ટર તરીકે લોન/બેંકિંગ સુવિધા આપી હતી એટલે કે નં.૧૫૬-//૧૯૯૭ અને નં.૩૯૬-//૧૯૯૮

૩) કિમિનલ કમ્પ્લેઇન્ટ નં. ૩૩૧-૧૧/૮૭ જેમાં ફરિયાદી-સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલાએ અપીલકર્તા દ્વારા તેના ડિરેક્ટર તરીકે કાર્ય કરતી સભ્યતા પ્લાસ્ટિક્સ દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલ ચેક ખરીદ્યો/ડિસ્કાઉન્ટ કર્યો હતો.

૧૭. ઉપરોક્ત હકીકતોની પરિસ્થિતિઓમાં ઉપર જણાવેલ સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન (એક જ વ્યવહાર) ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરતાં અમારો મત છે કે દરેક લોન વ્યવહારો/નાણાકીય વ્યવસ્થાઓ એક તરફ ફરિયાદી અને બીજી તરફ લેનાર કંપની/અપીલકર્તા વચ્ચે એક અલગ અને ભિન્ન વ્યવહાર હતો. જો અલગ-અલગ ચેક કે જે ત્યારબાદ રજૂઆત પર અનાદરિત થાય છે, તે અપીલકર્તા દ્વારા કાર્ય કરતી લેનાર કંપની દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે, તો તે જ લોન વ્યવહારમાંથી ઉદ્ભવે છે તેમ કહી શકાય જેથી દરેક આવા વ્યવહારને લગતા ચેકના અનાદરના સંબંધમાં આપવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચલાવવાના નિર્દેશને ન્યાયી ઠેરવી શકાય. આમ હોવાથી, ઉપર જણાવેલ દરેક કંપની સાથેના વ્યવહારોને લગતા દરેક કેસમાં અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલી મૂળભૂત સજા એકસાથે ચાલવી જોઈએ. અમે, જોકે, એવા વ્યવહારોમાં તે છૂટછાટ વિસ્તારવાનું કોઈ કારણ જોતા નથી કે જેમાં ઉધાર લેનાર

કંપની અલગ હોય, ભલે અમારી સમક્ષ અપીલકર્તા ઉક્ત અન્ય કંપનીઓના પ્રમોટર/ડિરેક્ટર પણ હોય. તેવી જ રીતે અમે સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા દ્વારા મેસર્સ સભ્યતા પ્લાસ્ટિક્સ અને મેસર્સ રાહુલ પ્લાસ્ટિક્સ સામે દાખલ કરવામાં આવેલા કેસમાં એકસાથે સજા ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવાનું કોઈ કારણ જોતા નથી જે વ્યવહાર સ્ટેટ ફાઇનાન્સિયલ કોર્પોરેશન અને લેનાર કંપનીઓ વચ્ચેની કોઈપણ લોન અથવા નાણાકીય સહાયથી પણ સ્વતંત્ર છે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે એકસાથે સજા ચલાવવાનો નિર્દેશ માત્ર મૂળભૂત સજા પૂરતો જ મર્યાદિત રહેશે. દંડ/વળતરની ચુકવણીમાં કસૂર કરવા બદલ અપીલકર્તાને જે સજા ભોગવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે તે આ નિર્દેશથી પ્રભાવિત થશે નહીં. અમે આવું કરીએ છીએ કારણ કે સી.આર.પી.સી ની કલમ ૪૨૭ ની જોગવાઈઓ, અમારા મતે, દંડ/વળતરની ચુકવણીમાં કસૂર કરવા બદલ આપવામાં આવેલી સજાઓ સાથે મૂળભૂત સજાઓ એકસાથે ચલાવવાના નિર્દેશની પરવાનગી આપતી નથી.

૧૮. પરિણામે, આ અપીલો સફળ થાય છે પરંતુ માત્ર આંશિક રીતે અને નીચેની હદ સુધી:

- ૧) ક્રિમિનલ કમ્પ્લેઈન્ટ કેસ નં.૨૬૯-//૯૭; નં.૫૪૯-//૯૭; નં.૩૯૩-//૯૭; નં.૩૭૧-//૯૭; નં.૩૭૨-

॥/૯૭; નં.૩૭૩-॥/૯૭; નં.૮૭૭-॥/૯૬; નં.૮૮૦-
॥/૯૬; નં.૮૭૮-॥/૯૬; નં.૮૭૬-॥/૯૬; નં.૮૭૯-
॥/૯૬; નં.૪૮૫-॥/૯૬ માં હરિયાણા ફાઇનાન્શિયલ
કોર્પોરેશન અને અરાવલી ટ્યુબ્સ વચ્ચેના લોન વ્યવહાર
સંબંધિત અપીલકર્તાને જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ફર્સ્ટ
ક્લાસ, હિસાર અને એડિશનલ ચીફ જ્યુડિશિયલ
મેજિસ્ટ્રેટ, હિસારની અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલી
મૂળભૂત સજાઓ એકસાથે ચાલશે.

૨) હરિયાણા ફાઇનાન્શિયલ કોર્પોરેશન અને અરાવલી
એલોયસ વચ્ચેના વ્યવહારો સંબંધિત ક્રિમિનલ કમ્પ્લેઇન્ટ
કેસ નં. ૧૫૬-॥/૧૯૯૭ અને નં.૩૯૬-॥/૧૯૯૮ માં
જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ફર્સ્ટ ક્લાસ, હિસારની અદાલત
દ્વારા અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલી મૂળભૂત સજાઓ
પણ એકસાથે ચાલશે;

૩) ઉપરોક્ત બે કેટેગરીમાં જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ફર્સ્ટ
ક્લાસ, હિસારની કોર્ટ દ્વારા આંતરિક રીતે આપવામાં
આવેલી મૂળભૂત સજાઓ અને કમ્પ્લેઇન્ટ કેસ નં.૩૩૧-
॥/૯૭ માં આપવામાં આવેલી સજા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર
કોડની કલમ ૪૨૭ ની શરતોમાં એક પછી એક ચાલશે.

૪) કોઈ ખર્ચ નહીં."

વી. કે. બંસલ (ઉપરોક્ત) નો ત્યારબાદ અનિલ કુમાર વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, (૨૦૧૭)૫ એસસીસી ૫૩ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો અને તેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો. હું સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકું છું:

"૫. કલમ ૪૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) ની શરતોમાં, જો પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહેલી વ્યક્તિને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, તો કેદની આવી અનુગામી મુદત સામાન્ય રીતે તે કેદની સમાપ્તિ પર શરૂ થશે જેની તેને અગાઉ સજા કરવામાં આવી હતી. માત્ર યોગ્ય કિસ્સાઓમાં, કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, કોર્ટ અગાઉ લાદવામાં આવેલી સજા સાથે એકસાથે ચાલવા માટે સજા કરી શકે છે. આવા વિવેકાધિકારનું રોકાણ, ધારે છે કે કોર્ટ દ્વારા આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ યોગ્ય ન્યાયિક સિદ્ધાંતો પર કરવામાં આવે અને યાંત્રિક રીતે નહીં. એકસાથે સજા ચલાવવાના નિર્દેશમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો કે નહીં તે ગુના/ગુનાઓની પ્રકૃતિ અને દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે.

૭. વી. કે. બંસલના કેસનો સંદર્ભ આપ્યા પછી, બેન્સન વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૨૦૧૬) ૧૦ એસસીસી ૩૦૭: ૨૦૧૬ (૯) સ્કેલ ૬૭૦ માં, આ કોર્ટે અપીલકર્તા બેન્સન પર લાદવામાં આવેલી મૂળભૂત સજાઓ એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો. તેમાં અપીલકર્તાને ઓછામાં ઓછા અગિયાર કેસોમાં *IP* સી ની કલમ ૩૭૯ અને ૪૧૪ સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૩૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. એક અલગ ચુકાદા દ્વારા, અપીલકર્તાને ઉપરોક્ત દરેક કેસોમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને સજા ફટકારવામાં આવી હતી અને કુલ સજાઓ આશરે ઓગણીસ વર્ષ હતી.

૮. વર્તમાન કેસમાં, અપીલકર્તાને અગાઉ એન.ડી.પી.એસ એક્ટની કલમ ૨૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ ડ્રગ્સ એન્ડ કોસ્મેટિક્સ એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૨૭(બી)(ii) અને કલમ ૨૮ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાને જે ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો તેની પ્રકૃતિ અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, અમને એવો નિર્દેશ આપવો યોગ્ય લાગે છે કે એફઆઈઆર નં.૩૭ અને કમ્પ્લેઈન્ટ નં.૬૩૮ માં અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચાલશે. જોકે, દંડની રકમ અને કસરની સજા

અથવા સજાઓ જાળવી રાખવામાં આવી છે. જો દંડની રકમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો કસરતની સજા એક પછી એક ચાલશે અને એકસાથે નહીં."

શ્યામ પાલ વિ. દયાવતી બેસોયા અને અન્ય, (૨૦૧૬) ૧૦ એસસીસી ૭૬૧ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા ૧૨, ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :

"(૧૨). ગુનેગારને તેની ક્રિમિનલ દોષસિદ્ધિઓ પછી આપવામાં આવેલી બે સજાઓની દિશા અંગેનો કાયદો, તેની સંચિત અવધિ વ્યાખ્યાયિત કરવા માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં કોડ) ની કલમ ૪૨૭ માં નીચે મુજબની શરતોમાં દર્શાવેલ છે:

"૪૨૭. અન્ય ગુના માટે અગાઉથી સજા પામેલ ગુનેગાર પર સજા. (૧) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કેદની અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે આવી કેદ અથવા આજીવન કેદ તે અગાઉથી જે કેદની સજા ભોગવી રહ્યો છે તેની મુદત પૂરી થયા પછી શરૂ થશે,

સિવાય કે કોર્ટ એવો નિર્દેશ આપે કે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે:

પરંતુ જ્યાં કોઈ વ્યક્તિને જામીન આપવામા કસૂર કરવા બદલ કલમ ૧૨૨ હેઠળના આદેશ દ્વારા કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અને આવી સજા ભોગવતી વખતે, આવા આદેશ કરવા પહેલાં આચરવામાં આવેલા ગુના માટે કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, તો પછીની સજા તરત જ શરૂ થશે.

(૨) જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ જે પહેલેથી જ આજીવન કેદની સજા ભોગવી રહી છે તેને અનુગામી દોષસિદ્ધિ પર કોઈ મુદત માટે અથવા આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે, ત્યારે અનુગામી સજા આવી અગાઉની સજા સાથે એકસાથે ચાલશે.

(૧૩) જોકે આ જોગવાઈ અસંખ્ય વખત આ કોર્ટની ચકાસણી હેઠળ આવી છે, અમે વી. કે. બંસલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા અને અન્ય (૨૦૧૩) ૭ એસસીસી ૨૧૧ માં તાજેતરના ઉચ્ચારણોમાંના એકનો નફાકારક સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ જ્યાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જોકે કલમ ૪૨૭(૧) પરથી તે સ્પષ્ટ છે કે, કોર્ટ પાસે એવો નિર્દેશ જારી કરવાની સત્તા અને

વિવેકાધિકાર છે કે અનુગામી સજા અગાઉની સજાઓ સાથે એકસાથે ચાલશે, તો આપવામાં આવેલી સત્તાની ખૂબ જ પ્રકૃતિ, એવું નિર્ધારિત કરે છે કે વિવેકાધિકાર, ન્યાયિક રીતે વાપરવો પડશે અથવા યાંત્રિક કે રૂઢિચુસ્ત રીતે નહીં. એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે આવી સત્તાના ઉપયોગમાં, કોર્ટને અનુસરવા માટે કોઈ કાપેલું અને સૂકાયેલું સૂત્ર નથી અને તેનું ઔચિત્ય અથવા અન્યથા, આચરવામાં આવેલા ગુના અથવા ગુનાઓની પ્રકૃતિ અને અટેન્ડેન્સ હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. જોકે, એવું અનુમાન કરવામાં આવ્યું હતું કે કાનૂની સ્થિતિ એવા કિસ્સાઓમાં કેદીઓના લાભ માટે વિવેકાધિકારના ઉપયોગની તરફેણ કરે છે જ્યાં કાર્યવાહી સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન (એક જ વ્યવહાર) પર આધારિત હોય, ભલે તેના સંબંધમાં અલગ-અલગ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હોય. ચેતવણી એ પણ હતી કે આવી છૂટછાટ એવા વ્યવહારો માટે વિસ્તૃત કરી શકાતી નથી જે સ્પષ્ટપણે અલગ, ભિન્ન અને એકબીજાથી સ્વતંત્ર હોય અને અન્ય લોકો વચ્ચે જ્યાં પક્ષકારો સમાન ન હોય.

(૧૪) આથી અગાઉની સજા સાથે અનુગામી સજાને એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે કોર્ટને સક્ષમ કરવાના નિર્ણાયક

પરિબળ તરીકે સિંગલ ટ્રાન્ઝેક્શન (એક જ વ્યવહાર) ની આવશ્યકતા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. એવું પણ સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે સજા એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ માત્ર મૂળભૂત સજા પૂરતો જ મર્યાદિત રહેશે.

(૧૫) બેન્સન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કેરળ, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૫૮/૨૦૧૬ (૦૩.૧૦.૨૦૧૬ ના રોજ નિકાલ કરાયેલ) અને તેની સાથેની અપીલોમાં આ કોર્ટના તાજેતરના નિર્ણયમાં, સાબિત થયેલા ગુનાઓ પર તેની કાર્યવાહીમાંથી અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિમાંથી ઉદ્ભવતા, આ કોર્ટે સામેલ એકલ હકીકતો અને તેની જેલવાસની અવધિ અને તેના દ્વારા મેળવેલ માફીને ધ્યાનમાં રાખીને, આવા વિવેકાધિકારનો લાભ આપ્યો અને નિર્દેશ આપ્યો કે તે કેસોમાં તેને આપવામાં આવેલી સજાઓ એકસાથે ચાલશે. એ નોંધપાત્ર રીતે નોંધવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ હેઠળના કેસોમાં ગુનાઓ એક જ દિવસે આચરવામાં આવ્યા હતા. વી. કે. બંસલ (ઉપરોક્ત) માં એ અવલોકનનો સંદર્ભ આપીને અપીલકર્તાને વિવેકાધિકારનો લાભ આપવામાં આવ્યો હતો કે આ બાબતમાં કોઈ સખત અભિગમ નક્કી કરવો મુશ્કેલ છે અને અનુગામી સજા એકસાથે ચાલશે કે નહીં તે અંગેનો નિર્દેશ, અનિવાર્યપણે ગુના

અથવા ગુનાઓની પ્રકૃતિ અને એકંદર હકીકતની સ્થિતિ પર આધારિત છે. સમજી શકાય છે કે, અપીલકર્તાને એ નિર્દેશ સાથે આપવામાં આવેલી કસરની સજા ભોગવવાની જરૂર હતી કે જો લાદવામાં આવેલ દંડ જમા કરવામાં આવ્યો ન હોય, તો કસરની સજા અથવા સજાઓ એક પછી એક ચાલશે."

ઉપરોક્ત કારણોસર અને કાયદાની ઉપરોક્ત ચર્ચા કરાયેલી સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, હું ઉપર ચર્ચા કરાયેલી કાયદાની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને અને કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને રિટ-અરજદારની તરફેણમાં મારા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે આતુર છું. રિટ-અરજીના ફકરા-૧૫ માં વર્ણવેલ પારિવારિક સંજોગો પોતાના માટે બોલે છે.

પરિણામે, તમામ પાંચ રિટ-અરજીઓ સફળ થાય છે અને આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

પાલનપુરના વિદ્વાન ડૉ. અરુણ અરિયલ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૭૩૪૦/૨૦૧૩ તેમજ નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ નોંધાયેલી ફરિયાદોને લગતા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬૭૬૯/૨૦૧૩,

૫૭૯૩/૨૦૧૩, ૫૭૯૪/૨૦૧૩ અને ૫૭૯૫/૨૦૧૩ માં રિટ-અરજદારને
આપવામાં આવેલી મૂળભૂત સજાઓ એકસાથે ચાલશે.

રૂલ નિરપેક્ષ . ડાયરેક્ટ સર્વિસની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તી શ્રી.)

/મોઈનુદ્દીન

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.